

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

KATEDRA HISTORIE

Zámek Slapy a jeho majitelé v 19. a 20. století

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Alžběta Círusová

Historie se zaměřením na vzdělávání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Jan Kilián, PhD.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze s využitím uvedené literatury a pramenů.

Svatý Jan pod Skalou, 26. července 2021

Alžběta Círusová

Obsah

Prohlášení.....	2
Poděkování.....	4
Anotace	5
Annotation.....	6
Úvod.....	7
Historie Slap do 19. století	10
Korbové von Weidenheim	13
Aichelburgové.....	15
Hospodaření rodiny Aichelburgů na Slapech	16
Westphalenové	18
Bondyové	19
Bohumil Bondy	19
Jubilejní výstava	21
Leon Bondy	23
Česká průmyslová banka	23
Politika	24
Umění a kultura.....	24
Ferra.....	24
Miloš Otta Bondy	26
Letecký průmysl.....	26
Automobilové závodění.....	27
Odbojová činnost	28
Emil a Egon Bondyovi	29
Hospodaření rodiny Bondy na velkostatku Slapy.....	29
Slapy v době druhé světové války.....	32
Výcvikové centrum StB.....	34
Zámek Slapy v současné době.....	37
Stavební vývoj zámku	38
Závěr.....	41
Obrazová příloha	42
Zámecký exteriér	42
Zámecké interiéry.....	44
Seznam zdrojů	47

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat doc. PhDr. Janu Kiliánovi, PhD. za odborné vedení práce a cenné rady, které mi pomohly tuto práci vypracovat.

Zároveň bych chtěla poděkovat p. Plavcovi, současnému správci slapského zámku, za veškeré materiály a přínosné informace, které mi poskytl ohledně předmětu mé práce.

Obrovské poděkování poté patří mému staršímu bratrovi, který mi po celou dobu psaní pomáhal, jednak vypůjčením některých ze svých knih, které byly cennými materiály, ale zároveň byl první, kdo četl jednotlivé části práce a radil mi, co by upravil. Stejně tak chci poděkovat i ostatním členům mé rodiny, kteří mi byli velkou oporou.

Anotace

Bakalářská práce s názvem Zámek Slapy a jeho majitelé v 19. a 20. století se zabývá klasickým mikrohistorickým tématem, historií jednoho konkrétního místa, jak už z názvu vyplývá, zámek v obci Slapy.

V první řadě se zaměřuje především na představení rodin a jejich členů, kteří zámek vlastnili, zvelebovali, ale také přestavovali od začátku 19. století, až do začátku druhé světové války. Tedy rody Korbů, Aichelburgů, Westphalenů a Bondyů. Pro celkový historický přehled je před to předsazena kapitola o ranější historii obce Slapy.

Následným výkladem o vlastnících zámku se dostáváme pouze do poloviny 20. století, a proto práce představuje i následné, poválečné osudy zámku.

Celá práce je proložena kapitolami popisujícími konkrétní události či příběhy spojené se zámekem, poskytujícími bližší obrázek o tom, jak to za jednotlivých majitelů na zámku chodilo. Poslední kapitola je věnována architektonickým proměnám zámku.

Klíčová slova:

mikrohistorie, Slapy, Korb, Westphalen, Bondy, neobaroko, 19. století, 20. století

Annotation

The bachelor's thesis termed Slapy Chateau and its owners in the 19th and 20th centuries deals with a classical microhistorical theme, the history of one particular place, and yet, as the name implies, a chateau in the village of Slapy.

First of all, we focus mainly on the introduction of families and their members, who owned, improved, but also rebuilt the chateau from the beginning of the 19th century until the beginning of the Second World War. That is the families of the Korbs, the Aichelburgs, the Wesphalens, and the Bondys. For an overall historical overview, a chapter on the earlier history of the village of Slapy constitutes the general beginning of the thesis. However, the subsequent analysis of the lives of the chateau owners only reaches the middle of the 20th century, and therefore the work represents another, post-war fate of the chateau.

The whole work is interspersed with a chapter describing specific events or stories associated with the castle, providing a closer picture of the life in the chateau during the individual owners of the chateau. The last chapter is devoted to architectural changes to the chateau.

Key words:

microhistory, Slapy, Korb, Aichelburg, Westphalen, Bondy, neo-baroque, 19th century, 20th century

Úvod

Kromě dějin velkých, tzv. makrodějin, kterými procházejí státy, národy, státníci nebo i jiné významné osobnosti, prožívá osobní dějiny i každý z nás. A nejen my, jako jednotlivci, ale i my jako rodiny, obce, regiony nebo i jiné menší společenské jednotky, což zkoumá byť mladá – rozvíjející se zejména od 70. let minulého století – ale přesto nezpochybnitelná historická disciplína mikrohistorie.

Předkládaná práce z oboru historie nabízí právě mikrohistorickou sondu do regionální historie středního Povltaví, konkrétně obce Slapy. Její součástí je od nepaměti panské sídlo, o němž můžeme v posledních staletích mluvit jako o zámku. Tento zámek častokrát měnil vlastníky, ještě častěji svoji podobu, a vzhledem k tomu, že tito vlastníci byli často lidé vlivní a významní nejen pro daný region, zajisté si zaslouží, aby se jim historiografie věnovala. Protože však předmětem a hlavní osou našeho zkoumání je slapský zámek v 19. a 20. století, budeme o jeho vlastnících pojednávat právě na pozadí historie tohoto zámku.

Tato práce je rozdělena do několika částí. V první kapitole se zaměřuji na obecné představení historie Slap do 19. století, včetně místního dvorce. Právě takové obecné představení je zajisté důležité kvůli celkovému pochopení historie daného místa, což má význam pro rozklíčování zájmu budoucích vlastníků o toto místo. V následující části představuji jednotlivé rody majitelů, kteří zámek vlastnili od začátku 19. století, tedy Korby von Weidenheim, Aichelburgy a Westphaleny, stejně jako některé události a děje, které se staly na panství v době, kdy patřilo do jejich majetku. Právě tyto dějinné sondy nám mohou podat univerzální obrázek toho, jak se na panství žilo, včetně prostých lidí, což, jak už bylo naznačeno, je koneckonců jedním z hlavních úkolů mikrohistorie.

U těchto rodů je také podán širší dynastický přehled, jsou zde tedy zmíněni i jejich členové, kteří sice nemají se zámek ve Slapech přímé spojení, ale jsou významní jinak, např. baron Karel Korb, který se stal ministrem obchodu za éry Eduarda Taaffeho. I to je důležité, neboť právě na těchto případech se zcela jasně projevuje prolínání "malých" a "velkých" dějin, tedy role mikrohistorie v celkovém makrohistorickém obrazu dějin.

Podobný přístup byl zvolen i v případě rodiny Bondy, tedy posledních soukromých vlastníků zámku před únorem '48. O tom pojednává další kapitola, jež se postupně zabývá členy této rodiny Bondyů, Bohumilem, Leonem, Milošem Ottou, Ottou, Egonem a Emilem, kteří byli významnými osobnostmi českého veřejného života druhé poloviny 19. a první poloviny 20. století. Tento výklad je o to zajímavější, že rodina Bondyů byla židovského původu (mohli bychom říci "židovská šlechta", ač Bondyové nebyli nikdy nobilitováni) promítá se nám zde tedy také situace židovské

menšiny na přelomu 19. a 20. století. I u Bondyů jsem se poté rozhodla nastínit dění na slapském panství výčtem některých událostí.

Následující část se věnuje osudu Slap v době druhé světové válce, kdy slapský zámek byl paradoxně využíván Moravcovým Kuratoriem pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě (některé prameny uvádějí, že se spíše jednalo o Führerinnenschule). I v této kapitole jsem se rozhodla předložit komplexnější pohled na osudy obyvatel slapské obce.

Další část poté popisuje dění po válce, kdy byl zámek na krátkou chvíli opět navrácen rodině Bondy, nicméně již v roce 1948 byl opět zabaven a začal být využíván Ministerstvem vnitra. Co se v době komunismu vlastně dělo za zdi Slapského zámku nám možná nikdy nebude plně odhaleno. Po určitou dobu zde měli být údajně cvičeni agenti ze spřátelených zemí, jako byla Kuba či Angola, později i agenti StB. Je zde přiblížena bizarní situace, kterých je ovšem v našich dějinách plno, kdy se z původně honosného zámku významných rodin stala škola agentů komunistického režimu, a to například uvedením předmětů, které museli budoucí agenti zvládnout

Po této části přichází kapitola o současných majitelích a dění na slapském zámku. Jelikož však zámek není pouze zajímavý svými majiteli, ale taktéž obdivuhodný po stránce architektonické, kdy v průběhu dějin změnil hned několikrát svou podobu, nebo lépe řečeno, na místě dnešního zámku stálo v průběhu historie hned několik rozdílných staveb, rozhodla jsem se jeho stavebnímu vývoji věnovat samostatnou, a to poslední část mé bakalářské práce.

Pokud jde o dosavadní zpracování tématu, je třeba říci, že dosud je v odborné literatuře téměř nulové. Patří mezi ně publikace Slapy, od autorů Blanky Němečkové, Vojtěcha Němečka, Jiřího Roháčka a Pavla Břicháčka, která mi byla především zdrojem obecné historie celé obce. Přestože byla publikace napsána již po revoluci, musím přiznat, že na mě stále působila dojem, jako by byla napsána ještě za minulého režimu, a především zámek a jeho vlastníci zde byli popisováni jen velmi kusými informacemi. Přesto však byla cenným pramenem hlavně v případě části, která popisuje obecnou historii před 19. stoletím, podobně jako Historický průzkum týkající se vývoje stavby, zpracovaný Mgr. Markem Madajem Ph.D. Právě tento dokument se stal jedním z klíčových při vytváření poslední části, popisující stavební vývoj zámku.

Zcela klíčovým zdrojem byly materiály, které mi poskytl p. Plavec, současný správce zámku za nynějšího vlastníka, jímž je společnost ALTSTAEDTER INVESTMENTS a.s. Od něj mám například archivní materiály týkající se velkostatku Slapy. Informace o jednotlivých členech rodů, majitelů zámku, jsem se dozvíдалa z velké části z těchto pramenů, stejně jako záznamy o konkrétnějším dění na slapském panství. Nobilitovaní vlastníci slapského panství mají rovněž své pasáže v almanachu šlechtických rodů od Petra Maška, který nese příhodný název *Modrá krev*.

Další archivní materiály pochází z archivu ministerstva vnitra a týkají se doby, kdy bylo ve

Slapech školící středisko StB.

Oříškem v bádání bylo dohledání informací o posledních členech rodiny Bondy, kteří byli taktéž posledními majiteli zámku před zabráním nacisty v době druhé světové války. Kvůli svému židovskému původu byli nuceni uprchnout, a i kvůli tomu o nich nemáme mnoho informací ani v židovském muzeu. Od dcery posledního majitele zámku Emila Bondyho, Gabriely Bondy-Burke, jsem sice získala pár informací, nicméně je vidět, že tyto vzpomínky jsou pro ni pochopitelně dosti bolestivé, a nechce o tom příliš mluvit.

Řada těchto materiálů a archivních dokumentů byla zpracována vůbec poprvé. Věřím tak, že tato práce může být platným příspěvkem do zkoumání historie regionu středního Povltaví.

Historie Slap do 19. století

Vesnice Slapy, se stejnojmenným zámekem, se nachází na levém břehu Vltavy, v kopcovité, lesnaté krajině, 36 kilometrů od Prahy a 26 kilometrů od Zbraslavi, která měla na Slapy dlouhotrvající vliv.

Úplně první zmínku o jakési vsi Slapy nalezneme v kronice Kanovníka Vyšehradského, podle které měl na místě dnešní obce už roku 1137 existovat kostel sv. Gottharda vystavěný velmožem Mladotou.¹ Zde je ovšem potřeba říci, že údaj nemusí odkazovat na Slapy, kterými se zabývá tato práce, ale mohlo dojít ke zkomolení názvu města Slaný. Tento názor prosazoval především kněz a historik František Vacek, který už roku 1893 předložil několik důkazů stojících především na faktu, že kronika odkazuje na baziliku sv. Gottharda, přičemž právě odkrytý původní trojlodní půdorys románského chrámu ve Slaném, taktéž zasvěcený sv. Gotthardovi, tomuto údaji odpovídá.² Termínem bazilika je totiž chápána větší vícelodní chrámová stavba, kde prostřední loď převyšuje ostatní a je přímo osvětlena vlastními okny. Vackovu teorii podporuje i skutečnost, že ve Slapech dosud nebyly nalezeny žádné důkazy po románském zdivu.

Nicméně roku 1393 založila při kostele ve Slapech vdova Dobrka z Korkyně kaplanství, což dokládá přítomnost duchovního, tudíž i přítomnost kostela.³ Současnému baroknímu kostelu sv. Petra a Pavla, vystavěnému někdy mezi lety 1644 a 1693, proto pravděpodobně skutečně předcházela nějaká starší, zřejmě gotická, nebo i románská stavba.

Pro bádání o historii Slap je stěžejní datum v zakládací listině kláštera na Zbraslavi (*Aula Regia*), a to 10. srpen roku 1292. Nově vzniklý klášter byl vybrán jakožto budoucí pohřebiště českých králů a osazen mnichy cisterciáckého řádu, založeného roku 1098 v Cîteaux ve Francii, jako reformovaná odnož řádu benediktinského.⁴ Jedná se o období, kdy je již zažehnána krize českého státu po smrti Přemysla Otakara II. na Moravském poli a porážena silná šlechtická opozice ústřední moci, vedená Vítkovci a jejich představitelem Závíšem z Falkenštejna. Zakladatel zbraslavského opatství, český král Václav II., svými reformami směřoval ke konstituování vlastní přímé královské moci, přičemž rovněž respektoval reálnou politickou moc vysoké šlechty. Opíral se o královskou radu, složenou ze zkušených politiků, mezi nimiž zaujímal významné postavení i zástupci církve, včetně prvního zbraslavského opata Konráda. Klášter takového významu a vznešeného určení musel být

1 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“), jižní část, pro firmu ALTSTAEDTER INVESTMENTS a.s., vypracovaný v září 2016 Mgr. Markem Madajem Ph.D. Poskytnuto osobně zástupcem firmy ALTSTAEDTER INVESTMENTS a.s.

2 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*. Praha, Polygrafia s. p., 1990, s. 16.

3 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

4 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 15.

pochopitelně nadán velkým pozemkovým majetkem, který by tvořil jeho hospodářské zázemí.

V zakládající listině proto Václav vypočítává řadu vesnic, které se stávají klášterním majetkem, mimo jiné i ves *Zlapich*, s výše jmenovaným kostelem sv. Gotthrada.⁵ Zde byl následně vybudován opevněný dvůr, opatřený „*hradbami a baštami*“.⁶ Jeho účinnost se projevila především roku 1309, když ho jako úkryt a ochranu využili mniši, prchající před útočícím oddílem Bavorů, kteří drancovali okolí v průběhu vlády Jindřicha Korutanského. Utábořili se v prostoru mezi Malou a Velkou Chuchlí a obstaráváním jejich proviantu tak bylo postiženo právě panství zbraslavského kláštera. V čele mnichů stál slavný kronikář Petr Žitavský, který podle pověsti dvůr bránil tím, že chodil po hradbách a snažil se navodit dojem většího počtu obránců.⁷ Právě Petr Žitavský se pak ve své kronice k Slapům vrací ještě jednou, a to když zmiňuje vesnici u Slap, kde měla být žena posedlá ďáblem.⁸

Od poloviny 13. století se v blízkém okolí intenzivněji těžilo zlato a Jan Lucemburský později přenechal výnosy z této činnosti právě klášteru. Za vlády jeho, a především Karla IV., Zbraslavský klášter, a s ním i Slapy, prosperoval nejvíce ve své historii. Úpadek nastal v průběhu husitských válek, roku 1420 byl klášter vypálen a společně s ním byl zničen i slapský dvůr. Následně, roku 1421, byl zabrán Jakoubkem z Řitky.⁹ Husitské války měly mimo jiné za následek také rozpad církevní organizace v Čechách, a správa zboží Zbraslavského kláštera, společně se Slapy, připadla vikářům sídlícím až v Žitavě (Zittau, Sasko). Kolem roku 1425 připojil karlštejnský purkrabí, Zdeslav Tluksa z Buřenic, Slapy ke karlštejnskému panství.¹⁰ Nakonec pak Zikmund Lucemburský v roce 1436 zastavil dvůr Slapy Jakubovi z Řitky, hned následující rok Hanušovi a Jindřichu z Kolovrat.¹¹

Ze šlechtického držení se nakonec zbraslavským cisterciákům podařilo statek vykoupit zpět až před rokem 1500.¹² V 16. století začala oblast opět bohatnout, a to díky obnovení dolování zlata. Roku 1595 hospodářský dvůr ve Slapech vyhořel, o čemž víme z dopisu zbraslavského opata Antonína Flemminga.¹³ Klášter zařídil jeho opravu a následně nechal vystavět i nový vrchnostenský dům (jmenován také jako „*tvrz*“ nebo „*rezidence*“), nacházející se v místě dnešního zámku, který v

5 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 16.

6 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

7 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 17.

8 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 17.

9 VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. 2. vyd. Praha: Libri, 2001, s. 445. ISBN 80-7277-028-4. ; FIALA, Zdeněk, ed. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII - Praha a okolí*. Svoboda, 1988, s. 162. ISBN 25-081-88.

10 FIALA, Zdeněk, ed. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII - Praha a okolí*, s. 162.

11 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 19. Srov.

Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

12 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

13 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 19.

té době mohl sloužit jako letní sídlo opatů.¹⁴ Slapům se nevyhnulo ani pustošení vojsk generála Wittenberga, který zde měl na konci třicetileté války své ležení. Navzdory tomu slapské panství postupně rostlo, s čímž je spojeno zřízení první školy. Nejstarší zmínka o ní je datována k roku 1669.¹⁵

Společně s řadou dalších zasáhly i Zbraslavský klášter „reformy“ císaře Josefa II., konkrétně roku 1785. Stalo se tak přesto, že ještě roku 1783 sám císař potvrdil veškerá privilegia tohoto kláštera. Slapská fara se stala farou světskou, majetek kláštera připadl do tzv. náboženského fondu, z něhož byla financována osvícenská církev. Od tohoto fondu koupil Slapy roku 1825 Karel Bedřich baron Korb z Weidenheimu. Panství tehdy sahalo až k Davli a příslušelo k němu více jak 4000 obyvatel.

14 VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*, s. 446; jinde se uvádí přelom 16. - 17. století jako doba vybudování panského domu, majícího se nacházet vedle dvora.

15 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 21.

Korbové von Weidenheim

Korbové byli původem západočeská měšťanská rodina. Její zakladatel, Franz Korb (1720-1809), byl nejdříve radním v Sokolově, ovšem roku 1792 ho v průběhu sedmileté války za výjimečné vojenské služby falcko-bavorský kurfiřt Karel Theodor povýšil do šlechtického stavu. S jeho dvěma syny, Antonem Josefem (1750-1820) a Johannem Gottfriedem (1758-1833), se rod rozdělil na dvě linie.

Starší bratr, Anton Josef Korb (1750-1820), koupil roku 1801 zámek a statek Kunratice u Prahy. Roku 1814 byl navíc povýšen do rakouského šlechtického stavu a mohl začít používat predikát „von Weidenheim“. Jeho syn, Friedrich Karl (1781-1864), koupil v roce 1825 statek Slapy a následně zde nechal vystavět klasicistní záměček. Roku 1841 se jeho majetek rozrostl o statek a zámek Záběhlvice u Prahy. Jeho dva synové, Karl (1812-1880) a Ludwig (1820-1895), byli v roce 1867 povýšeni do stavu svobodných pánů. Ludwigův syn, taktéž Ludwig (1853-1922), byl posledním majitelem slapského panství, a zároveň i Kunratic u Prahy, z tohoto rodu. Po jeho smrti žili potomci částečně v Praze, především však v Rakousku.

Mladší ze synů Franze Korba (1720-1809), Johann Gottfried (1758-1833) rozšířil své panství v západních Čechách. Roku 1798 koupil statek a zámek Valeč. Stejně jako jeho bratr Anton Josef Korb (1750-1820) byl v roce 1814 povýšen do rytířského stavu s predikátem „von Weidenheim“. Jeho vnuk Karl Korb (1836-1881) se mimo jiné věnoval i činnosti v oblasti železniční dopravy. Na určitou dobu se stal ministrem obchodu ve vládě hraběte Taaffeho, navíc byl i moravským místodržícím. Postupem času Korbové většinu statků v Čechách prodali. Výjimkou byl pouze Bezděkov, který Karl Gottfried Korb (1900-1975) vlastnil až do závěru druhé světové války.¹⁶

V příslušných pramenech se dočteme, že pod novým pánem se obyvatelům Slap nežilo tak dobře, jako tomu bylo pod zbraslavským klášteřem. Odkazují přitom na pořekadlo „pod berlou se žije lépe“.¹⁷ Důkazem je přitom událost, která se stala roku 1846, tedy dva roky před zrušením poddanství. Ve zmíněném roce odepřeli poddaní 13 vsí slapského panství vykonávat tzv. povinné práce pro vrchnost. Bránili se poté tím, že to odporuje aboliční smlouvě z konce 18. století o maximálním počtu hodin, smlouvě mezi poddanými a vrchností. Za účelem urovnání tohoto sporu byla ustanovena zvláštní krajská komise, ale ani tak se nepodařilo zajistit dohodu mezi panstvím a poddanými. Zemské presidium se nakonec rozhodlo tvrdě zakročit proti zpupným sedlákům a do

16 MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. 2. rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 143. ISBN 80-204-0760-X.

17 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 21.

těch nejméně poslušných vesnic poslalo 160 vojáků. Obyvatelům těchto vesnic nezbylo nic jiného, nežli utéci do okolních lesů, ve kterých se po dlouho dobu ukrývali. Nakonec byl zajat hlavní vůdce celého povstání, František Starec z Nových Dvorů, který byl společně s jeho nejbližšími spolupracovníky uvězněn a podroben tělesným trestům. Tím bylo ukončeno povstání poddaných na slapském panství.¹⁸

Následně se správy statku ujal hrabě Vladimír Aichelburg, který se oženil s dcerou barona Korba.

18 Tamtéž, s. 23.

Aichelburgové

Aichelburgové byli původně korutanská rodina. Kryštof Viertaller získal roku 1500 léno Aichelburg, následně byl povýšen do šlechtického stavu a bylo mu potvrzeno jméno Aichelburg. Kvůli rychlému společenskému vzestupu začal být považován za levobočka císaře Maxmiliána I. V 17. století došlo k povýšení rodu do říšského stavu svobodných pánů, v roce 1787 se Aichelburgové stali hrabaty. Rod se poté rozdělil na českou a uherskou linii. Ostatní linie rodu žijí ve stavu svobodných pánů. V první polovině 19. století přišli Aichelburgové do Čech. Sňatkem zde získali panství Maršov, dále také zakoupili Lázně Bělohrad ve východních Čechách a nakonec i Neustupov v dnešním okrese Benešov.¹⁹

Vladimír Aichelburg byl čtvrtým dítětem z druhého manželství svého otce, Alphonse Gabriela Aichelburga. Jeho matkou byla Paulína Erben Aichelburgová. Celkem pocházel z 16 sourozenců, ale tři z nich zemřeli v dětství. Ze všech sourozenců byl prý nejoblíbenější právě Vladimír. Narodil se 2. října 1838 na zámku Marschendorfer v Riesengebirge (Horní Maršov v Krkonoších) a byl pokřtěn následujícího dne 3. října 1838 ve farním kostele Nanebevzetí Panny Marie. Své mládí však Vladimír strávil v Bělohradě, později nazývaném Bad Belohrad (Lázně Bělohrad), v druhém sídle jeho otce. Původně měl vstoupit do státní služby stejně jako jeho otec. Studium získal na tehdy zcela německém gymnáziu v Jičíně, maturitu složil 24. až 26. července 1857 a v témže roce začal studium na právnické a státní fakultě Univerzity Karla Ferdinanda v Praze. V roce 1853, a poté od roku 1857, trvale pobýval v Praze.

Vladimír byl vysoký, s tmavě hnědými vlasy a tmavě hnědýma očima. Od mládí, ještě předtím než mu bylo 15 let, nosil brýle. Byl hudebně velmi talentovaný; mluvil německy, česky a latinsky. V roce 1863 se pravděpodobně účastnil založení Občanské besedy, českého občanského kulturního sdružení s divadlem a knihovnou v Bělohradě. Dále byl také členem vzdělávacího spolku Matice Česká, založeném v roce 1831. Jeho další české literární počiny, zejména romány jako „Matice Lidu“, vydané od roku 1866, byly později začleněny do jeho knihovny jeho synem Arthurem.

2. března 1869 požádal Vladimír písemně z Bělohradu barona Ludwiga Korba von Weidenheima, který žil v Praze a na zámku v Kunraticích, o ruku jeho dcery Heleny. Jak napsal Vladimír, Helena na něj udělala tak hluboký dojem, že štěstí by našel jen ve vztahu s ní. Kdy a kde se tito dva potkali, to už se pravděpodobně nedozvíme, protože roku 1950 byl rodinný archiv Aichelburgů zničen komunisty. Vladimírovi bylo v době žádosti 30 let, zatímco Heleně právě dvacet. Přesto si baron Ludwig Korb-Weidenheim vzal dva roky čas než souhlasil. Zdá se, že i přes

19 MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, s. 13.

svůj hraběcí titul se mu Vladimír nejevil jako dobrý nápadník, zvláště nebyl dostatečně bohatý. Vladimír a Helena se nedali odradit a o tři roky později se vzali. Zásnuby byly oznámeny v Praze v březnu roku 1872. Svatba se konala 15. května 1872 v kostele Panny Marie Sněžné, dnes na Jungmannově náměstí na Novém Městě pražském. Helena si do manželství přivezla slušné věno, později však šikovně dokázala mnoho věcí také získat sama. S Vladimírem vlastnila hned několik nemovitostí v Praze, například Bytový dům v Praze II, č. 1616, koupený v roce 1884 za 105 557 zlatých, prodaný znovu před rokem 1906, ale i další nemovitosti ve Vídni. V manželství s Helenou měl Vladimír celkem tři děti: dvojčata Arthura a Marii Octavii (zemřela jako malé dítě ve Slapech na spálu), a Arthura, který se stal dragounským důstojníkem, velmi lojálním k císaři a k Rakousku samotnému. Po svatbě bydleli Vladimír a Helena na Slapech. Vladimír se stal správcem a obyvatelstvo ho často považovalo za majitele.

Hospodaření rodiny Aichelburgů na Slapech

11. května 1873 kolem 15:00 v lese Vyhlídka poblíž Slap vypukl požár, který zabil asi tři z 25 let starých borovic a smrků. Dva tuláci údajně založili požár v lese a způsobili tak požár.²⁰

Vladimír se navíc neodvážil provozovat správcovství sám, stále to byl vystudovaný právník, a ne "farmář". I kvůli tomu se v "News-Welt Blatt" ze dne 2. června 1877 objevil na straně 10 inzerát, ve kterém hledali ekonomického správce Slap s několikaletou praxí, který by byl schopný kauce, hovořící plynule německy a česky a se znalostmi zemědělského sektoru, lihovaru a účetnictví. Do zaměstnání by mohl nastoupit od 1. srpna 1877. Inzerát se objevil i v češtině v novinách „Hospodář“, a to 26. května 1877 na straně 170.²¹

Jiné noviny, a to "Prager Tagblatt" zase 23. srpna 1877 informovaly o rvačce mezi kočím Johannem Smolakem, který pracoval pro hraběte Aichelburga ve Slapech, a kočím Franzem Ptáčkem.

Vladimír údajně pobýval na zámku ve Slapech rád. Jeho rodina si navíc získala oblibu u zdejšího obyvatelstva. Na nějaký čas se Vladimír stal dokonce starostou. Zvláště oblíbená byla jeho žena Helena, která v druhé polovině 19. století vášnivě podporovala snahy českých vlastenců. Obyvatelé panství po ní pojmenovali snad jeden z nejkrásnějších stromů v přilehlých lesích, a to „Helenin dub”.²² Vladimír Aichelburg se dále zasloužil o zvelebování slapské školy, a to z pozice prvního předsedy místní školské rady. K dispozici dával různým spolkům i „hraběcí hostinec”, neméně významná je i jeho zásluha na založení požární jednoty ve Slapech.²³ 25. září 1881 se poté

20 Dopis od jednoho z potomků hraběte Aichelburga, poskytnutý p. Plavcem.

21 Tamtéž.

22 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 24.

23 Tamtéž.

ve Slapech konalo veřejné cvičení tohoto 70členného uniformovaného hasičského sboru. Cvičná plocha byla slavnostně vyzdobena.²⁴ 20. listopadu 1881 se hasičský sbor pod Vladimírovým velením vydal na první vážnou hasičskou akci, aby uhasil rodinný dům č. 34. Dotčená pojišťovna Banka Slavia později věnovala sboru 15 fl. jako poděkování za úspěšnou práci. Do konce roku 1881 proběhly ve Slapech a okolí čtyři hasicí operace. Kromě této charitativní činnosti hasičů se staly známé veřejné koncerty hudební skupiny založené Vladimírem a taktéž jím režírované.

Jeden pramen tvrdí, že Korb z Weidenheimu přesto své panství dceři nakonec nedaroval a v roce 1881 prodali Weidenheimové panství říšskému hraběti Bedřichu Westphalenovi²⁵, v dopise od potomka Vladimíra Aichelburga ovšem stojí, že panství prodal právě Vladimír Aichelburg a jeho žena Helena jménem jejího otce, a to za 340 000 florinů. V dopise navíc stojí, že hlavním důvodem prodeje byla extrémně špatná dopravní poloha Slap, která byla obtížně dosažitelná navzdory relativní blízkosti Prahy.

24 Dopis od jednoho z potomků hraběte Aichelburga, poskytnutý p. Plavcem.

25 Tamtéž.

Westphalenové

Westphalenové, celý název hraběcího rodu Westphalen zu Fürstenberg, patří k velmi starým vestfálským rodům, přičemž jejich původ můžeme vysledovat až do poloviny 13. století. Jejich rodová sídla se nacházela především ve Vestfálsku a Holštýnsku, v roce 1830 však hraběnka Elisabeth von Westphalen zu Fürstenberg (1783-1860), rozená hraběnka Thun-Hohenstein, koupila panství Chlumec u Chabařovic. V okolí Chlumce navíc stále koluje pověst o příbuznosti chlumeckých Westphalenů s Jenny von Westphalen, manželkou Karla Marxe. Celkově však v střeoevropských dějinách nalezneme čtyři rody, které nesly jméno Westphalen.²⁶

Horlivé počínání Bedřicha Westphalena na panství vedlo k tomu, že slapské lesy patřily mezi jedny z nejlépe udržovaných v okolí. Kromě toho byl také patronem slapského kostela a zasloužil se o financování jeho generální opravy v roce 1911 až 1912. O obyvatele panství se starala především hraběnka, rozená Fürstenbergová, která svou péči opět směřovala především ke zdejší škole. Poslední člen rodu, Theobald Westphalen, na konci první světové války, roku 1917, slapský velkostatek prodal za téměř 2 000 000 K. Tyto peníze následně investoval do rakouských válečných půjček. Jeho monarchistické a prorakouské cítění navíc dokládá i jeho dobrovolný odchod na frontu.²⁷ Roku 1919 odkoupila od Agrární banky zámek a celé panství pražská židovská průmyslnická rodina Bondyů.²⁸

26 MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*, s. 299.

27 Tamtéž.

28 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

Bondyové

Pouhý rok po konci první světové války se tak Slapy ocitly ve vlastnictví rodiny, která zásadně proměnila slapský zámek do podoby, kterou si uchovává dodnes. Šlo o židovskou průmyslnickou rodinu Bondy, která pocházela z Prahy.

Bohumil Bondy

Bohumil Bondy se narodil 15. listopadu 1832, do původně německé židovské rodiny žijící v Praze, a to jako druhé dítě Lazara Gabriela Bondyho (nar. 1800) a jeho ženy Judith, rozené Rachevové (nar. 1799).²⁹ Rodina bydlela v dvojdomě čp. 1933/II a 1934/II Na Poříčí 36–38, který byl pro ně postaven firmou Františka Haberleho, a to mezi lety 1893-1894. Dům byl vybaven železnými vraty a mřížemi, vyhotovenými firmou Lazara Bondyho³⁰, která se soustřeďovala na železářský průmysl, konkrétně na výrobu kovaných částí strojů, hřídelí, háků na jeřáby, strojních dílů, traverz, pohonných mechanismů, vagónových háků, telegrafních drátů, plotů, ale i elektrických svařovaných řetězů. Právě vedení této firmy převzal po svém otci Bohumil Bondy roku 1859, a následně ji přivedl k největšímu rozkvětu. O 10 let později se firma a její sklady přesunuly do nového komplexu staveb č.p. 392/VII v Holešovicích – Bubnech, mimo jiné i kvůli přímé návaznosti na železniční nádraží, což následně posloužilo k většímu vývozu železářských výrobků i za hranice Českých zemí, převážně do Bosny.

Bohumil Bondy se veřejně a politicky angažoval v českožidovském hnutí, kořeny kteréhožto působení nalezneme už v 70. letech 19. století. Zhruba od počátku 20. století se toto hnutí začalo stavět především proti pojetí židovství jako národního společenství a prosazovali výraznější splynutí židů žijících v Zemích Koruny české s českých národem. Zřejmý byl jejich negativní vztah k sionistům, čímž se podobali židům z německého *Centralverein deutscher Staatsbürger jüdischen Glaubens* a rakouským židům v *Österreichisch-Israelitische Union*.³¹ Přesto byl mezi těmito německými hnutími a jejich českou obdobou značný rozdíl. A to především v myšlenkách na počátcích jejich vzniku. *Union* a *Centralverein* vznikly v dobách rostoucího antisemitismu. Zároveň se však snažily vyzdvihnout, že židé v Rakousku a Německu jsou podobně jako jiní němečtí občané vlastenci, které pouze odlišuje rozdílná konfese, přičemž až důsledkem toho se začali stavět proti sionistům, kteří naopak zdůrazňovali rozdíl mezi židovským a jiným etnikem.³²

29 Archiv hl.m.Prahy, Pobytové přihlášky pražského obyvatelstva, krab. 22.

30 R. BAŤKOVÁ a kolektiv autorů: *Umělecké památky Prahy, 2*, Nové Město a Vyšehrad. Academia Praha 1998, s. 686-687. ISBN 80-200-0627-3

31 ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*. 2., přeprac. vyd., Praha, Paseka, 2013, s. 115. ISBN 978-80-7432-294-5.

32 Tamtéž, s. 115.

Naopak první českožidovská organizace, *Spolek českých akademiků židů*, jehož byl Bohumil Bondy také čestným členem, vznikla v roce 1876, kdy došlo k zrovnoprávnění židovské populace v Rakousku-Uhersku.³³ Díky tomu se mnoho židů zapojilo do procesu modernizace ve společnosti, přičemž v mnoha odvětvích byli díky staleté praxi lépe připraveni nežli jiní. Příkladem můžeme uvést průmysl, ve kterém velmi expandovala právě rodina Bondyů. Mnoho židů totiž svým způsobem využilo, že v dobách před zrovnoprávněním nesmělo židovské obyvatelstvo vlastnit ani pronajímat půdu, zatímco většina křesťanského obyvatelstva se do poloviny 19. století zabývala právě zemědělstvím. Křesťané se tudíž o něco pomaleji přeorientovali na podnikání v průmyslové oblasti.

Bohumil Bondy a jeho čechožidé byli pouze hrstkou pohybujících se v mase židů mluvících německy. Přesto došlo ke vzniku první už zmíněné českožidovské organizace, a to *Spolku českých akademiků židů*. Společně se svými kolegy si za hlavní cíl tohoto spolku stanovil „*budit a pěstovat české národní vědomí u židů, totiž u židů v českém kraji zrozených a v českém prostředí žijících*“.³⁴ Úkolem spolku tedy bylo oslovit židy z českého prostředí, kteří se stavěli k národnostním otázkám neutrálně, aby volili národnost českou, nikoli německou.³⁵ Zaměřili se na kulturní a společenskou rovinu „asimilace“, a to způsobem navázání spolupráce například s Akademickým čtenářským spolkem či s několika významnými českými umělci, kteří následně přispěli do Česko-židovského kalendáře, vydávaného spolkem. Mezi těmito umělci bychom našli i Jaroslava Vrchlického, Jakuba Arbesa, Gabrielu Preissovou, Zikmunda Wintera, Josefa Svatopluka Machara, či Adolfa Hejduka.³⁶

Zároveň se od členů spolku očekávalo, že se otevřeně přiznají nejen k české národnosti, ale také ke svému židovství.

Za účelem prosadit češtinu jako bohoslužebný jazyk v synagoze založili čechožidé roku 1883 spolek *Or tomid*.³⁷ Spolku se podařilo úspěšně šířit česky psané modlitební knížky a sbírky kázání ve východních, jižních i středních Čechách, v Praze se na druhou stranu setkali s odporem, který zde přetrvával až do začátku první světové války, a to i přes to, že většina pražských židů uměla na konci 19. století plyně česky.³⁸ V Praze tudíž nebyla jediná synagoga, která by byla ochotna zavést bohoslužby v češtině nebo hebrejštině, či alespoň pohřby a svatby v češtině. *Or Tomid* to vyřešil tak, že si pronajal místnost v hotelu Stein v Jindřišské ulici a zde, naproti hlavní poště, byla zřízena

33 Tamtéž, s.115.

34 Dr. August Stein, "Ze začátků Spolku českých akademiků-židů", in: Vzpomínky a úvahy 1876-1926. Vydáno k jubileu padesátiletého trvání Akademického spolku "Kapper" v Praze. Redigoval dr. Otakar Guth, Praha 1926, s. 5.

35 August Stein, "Ze začátku Spolku českých akademiků-židů", s. 6-7.

36 ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*, s. 118.

37 KIEVAL, Hillel J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. Praha, Paseka, 2011. s. 47. ISBN 978-80-7432-174-0

38 ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*, s. 119.

provizorní modlitebna.³⁹

Za rabína v Jindřišské byl ustanoven vzdálený příbuzný Bohumila Bondyho, Filip Bondy (1830-1907), který kázal v češtině ještě před vznikem spolku, a to v rámci svého působení na českém venkově. Nejříve byl rabínem v Kasejovicích, poté v Brandýse nad Labem. Posledním místem před příchodem do Prahy bylo město Slaný.⁴⁰ Nejdříve tedy vedl české bohoslužby v hotelu Stein, 25. dubna 1885 vykonal první českou bohoslužbu v Pinkasově synagoze.⁴¹ Úkol spolku *Or Tomid* byl splněn a jeho činnost mohla být ukončena, když po říjnu 1918 se většina pražských synagog rozhodla pro češtinu místo němčiny.⁴²

Stejně jako i ostatní židovské hnutí a skupiny, i čechožidé se potýkali s otázkou přístupu k antisemitismu, a to tak, že se především snažili vysledovat racionální příčiny antisemitismu. Věřili totiž, že pokud se tyto příčiny odstraní, antisemitismus zmizí. Stejně tak byly přesvědčeni, že musí dojít ke změně nejen na straně křesťanů, ale i židů.⁴³ V této otázce se velmi angažoval i syn Bohumila Bondyho, Otto Bondy⁴⁴, který k tomu na jedné českožidovské manifestační schůzi roku 1919 dodal, že je také důležité, aby křesťané nepropadali alkoholismu. „Z alkoholismu, zejména z pivní nálady, vzniká pivní politika a ta bývá zpravidla antisemitská. Čím strážlivější, rozumnější, poctivější je politika, tím je demokratičtější.“⁴⁵

I otázka češtiny byla vůbec pro rodinu Bondy tématem sama o sobě. Podobně jako otec Franze Kafky, Hermann Kafka, tak i Bohumil Bondy uvedl při sčítání lidu v letech 1880 i 1890 (u Kafků to bylo v letech 1890 a 1900), pro sebe, své děti i služebnictvo jako obcovací jazyk češtinu. Jeho žena, Simonetta Bondy, narozená ve Vídni, naopak nahlásila němčinu. „Odpověď Bondyho znamenala společenskou a politickou identifikaci s Čechy, i když zřejmě denně používal poměrně dosti němčinu. Prohlášení paní Bondyové se vši pravděpodobností prostě vyjadřovalo, že neumí česky, nikoli, že chce potvrdit německou identitu v době, kdy její manžel zasedá v poradním sboru staročeské strany.“⁴⁶

Jubilejní výstava

Jedním z nejvýraznějších počinů Bohumila Bondyho byla zajisté příprava Zemské jubilejní výstavy roku 1891. Jednalo se o společensko-kulturně-hospodářskou výstavu, pořádanou k oslavám výročí první české průmyslové výstavy, uspořádané v Klementinu roku 1791, od toho „jubilejní“.

39 Tamtéž, s. 119.

40 Tamtéž, s. 119.

41 Karel Fischer, Dr. Filip Bondy, in: *Kalendář českožidovský*, roč. 11, Praha 1891-1892, s. 59-62 (dostupné online).

42 ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*, s. 119.

43 ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*, s. 141.

44 Otto Bondy. *Geni.com* [online]. [cit. 2021-7-17].

45 ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*, s. 141.

46 COHEN, Gary B. *Němci v Praze 1861-1914*. Praha: Karolinum, 2000, s. 74. ISBN 978-80-246-0019-2.

Předcházela jí uherská všeobecná výstava konaná v Budapešti v roce 1885. O tu byl velký zájem a Češi tudíž chtěli uspořádat pokud možno ještě větší a lepší výstavu v Praze.

V této souvislosti Bohumil Bondy roku 1887 podal návrh k ustanovení zvláštní komise pro zřízení stálé výstavní budovy v Praze.⁴⁷ Výsledkem práce této komise bylo memorandum z 26. října 1887, které potvrdilo zřízení stálé výstavní budovy pro konání průmyslové a zemědělské výstavy v parku v pražské Bubenči. Toto memorandum bylo následně předloženo zemskému sněmu Království českého, kde však veskrze kladně přijato nebylo. Proti se postavili především němečtí poslanci, prosazující názor, že by taková výstava posloužila pouze Čechům.⁴⁸ Navzdory tomu byl v listopadu 1888 sestaven výbor, jehož úkolem měla být příprava výstavy. Členem tohoto výboru byl například František Křížík, či hrabě Karl Max Zedwitz.⁴⁹

Začátkem roku 1890 němečtí podnikatelé přišli s návrhem, aby se výstava posunula až na rok 1892. Odůvodnili to tvrzením, že není prakticky možné připravit výstaviště už na rok 1891, pravým důvodem byla však skutečnost, že výstava by přestala být jubilejní.⁵⁰ Rozpory mezi českými a německými poslanci nakonec dosáhly takových rozměrů, že Němci nakonec odřekli svou účast na výstavě a navíc vystoupili ze všech přípravných výborů.⁵¹ Čeští organizátoři však nakonec vystoupení Němců brali jako pozitivní, protože z celé výstavy se najednou stala akce demonstrující hospodářskou zdatnost jen a pouze českých hospodářů.⁵² Následně byl císař František Josef I. požádán, aby nad výstavou přijal protektorát. Učinil tak a zároveň přislíbil účast.⁵³

Sám Bohumil Bondy byl mimo jiné pověřen předsednictvím finančního výboru. K financování jubilejní výstavy byly zřízeny dva finanční fondy: fond základní a fond zárukový.⁵⁴ První, tedy fond základní, sloužil k zabezpečení a pokrytí výloh spojených s provedením výstavy. Fond zárukový na druhou stranu sloužil k případnému vyrovnání schodku, který by mohl nastat. Příjmy obou fondů byly zajišťovány příspěvky vystavovatelů a jejich výše závisela na ročním obratu vystavovatele. Uvedu příklad. Továrny, jejichž obrat byl vyšší než 1 000 000 zl. přispívaly do základního fondu 1 000 až 2 000 zl. a do záručního fondu částkou 2000 až 4000 zl. Mezi další zdroje financování výstavy byla i subvence ve výši 100 000 zl., která byla výstavě darována zemským sněmem. Další peníze byly čerpány z různých finančních sbírek.⁵⁵ Celkové náklady na stavební činnosti se

47 KOLÁŘ, František; HLAVÁČKA, Milan. Jubilejní výstava 1891. *Slovo k historii*. Roč. 1991, čís. 28, s. 5.

48 Tamtéž, s. 7.

49 Tamtéž, s. 10.

50 *Sto let práce: Zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891*. Praha: Výkonný výbor zemské jubilejní výstavy, 1891. 376 s. (Dostupné online).

51 Tamtéž, s. 61.

52 Tamtéž, s. 62.

53 Tamtéž, s. 46.

54 Tamtéž, s. 91.

55 Tamtéž, s. 125.

vyšplhaly na 921 194 zl., přičemž největší část padla na stavbu průmyslového paláce, který z celé částky uloupl 474 690 zl.⁵⁶

Slavností zahájení proběhlo 15. května 1891 za zvuků fanfár Antonína Dvořáka. Ústředními symboly výstavy se staly Průmyslový palác od architekta Münzbergera a světelná fontána Františka Křížíka. Kromě výše zmíněných bylo na výstavišti ještě deset velkých staveb a přes stovku menších dřevěných pavilonů. O akci, trvající od jara do podzimu, byl veliký zájem. Každý návštěvník musel při vstupu projít moderním sčítacím turniketem, a díky tomu máme doložený přesný záznam, kolik lidí výstavu navštívilo. Bylo to neuvěřitelných 2 432 356 osob, čímž výstava konaná v Praze převýšila návštěvnost obdobných akcí v Budapešti nebo Vídni.⁵⁷

Leon Bondy

Druhorozeným synem Bohumila Bondyho a jeho ženy Simonetty byl Leon Bondy. Kromě jiných aktivit to byl právě Leon, kdo roku 1919 zakoupil od Agrární banky původně klasicistní slapský zámek, který nechal po četných úpravách nakonec zbořit a na jeho místě vyrostl zámek nový, neobarokní. Pražským domovem rodiny byl i nadále klasicistní palác čp. 853/II U Černé růže, jejich majetek se však později rozrostl ještě o další pražské sídlo, a to v Bubenči, ve vile Na Zátorce (současná adresa je Romaina Rollanda 392/4, a vila je v majetku Ruské federace).⁵⁸

S manželkou Marií, rozenou Krulišovou, dcerou architekta Jana Kruliše⁵⁹, měl Leon tři syny - Vladimíra (*1892), Karla (*1894) a Miloše Ottu (*1895).⁶⁰

Roku 1887 převzal společně se svým bratrem Ottou (1876-1927) rodinnou železárnou. Železárnou, která byla původně válcovnou vyrábějící dráty a železné tyče, rozšířili a roku 1919 přeměnili na akciovou společnost nesoucí název L. G. Bondy (pravděpodobně pojmenovanou podle dědečka Lazara Gabriela Bondyho).⁶¹

Česká průmyslová banka

Jedním z velkých úspěchů Leona Bondyho byl jeho podíl na založení České průmyslové banky. Banka byla založena roku 1898 z iniciativy České národohospodářské společnosti, jejímž cílem bylo zřídit nový český bankovní ústav, který by kromě zakládání a podpory také financoval průmyslové závody a od počátku by fungoval jako všeobecná obchodní banka.⁶²

56 Tamtéž, s. 151.

57 Materiál, který mi byl poskytnut p. Plavcem.

58 Fotografie úmrtního listu, která mi byla poskytnuta p. Plavcem.

59 Ing. Jan Kruliš. *Geni.com* [online]. [cit. 2021-7-17].

60 Fotografie úmrtního listu, která mi byla poskytnuta p. Plavcem.

61 *Velkosklad a. s. Ferra* [online]. Praha: VCPD FA ČVUT [cit. 2021-03-11].

62 *Česká národní banka: Česká průmyslová banka* [online]. [cit. 2021-7-19].

Politika

Stejně jako jeho otec se i Leon Bondy angažoval v politice. Mimo jiné byl přítelem Karla Kramáře, a proto není náhodou, že právě Kramářova vila je znatelně podobná slapskému zámku. Národohospodářské noviny zveřejňovaly jeho stati připisované V. Železnému, což byl Leonův pseudonym.

Umění a kultura

Se zájmem se věnoval také umění. Ne, že by snad sám tvořil, ale především rozšířil svou vlastní sbírku uměleckořemeslných památek (zejména kovářských prací v podobě železných litin a zvonů), kterou zdědil po svém otci, a to o památky gotického a renesančního sochařství, keramiku, zbraně, či sklo. Navíc tuto sbírku později věnoval Uměleckoprůmyslovému muzeu v Praze. V tomto muzeu také od roku 1903 působil jako člen kuratoria.⁶³ Pár železářských prací bylo darováno i do Národního muzea v Praze.⁶⁴

Leon Bondy se taktéž podílel na organizaci výstavy k 50. výročí vzniku *Obchodní a živnostenské komory* roku 1908 konanou v budově lapidária na Výstavišti v Praze VII, Holešovicích, Bubnech, která sice sklídila obrovský mediální úspěch, nicméně skončila velkou finanční ztrátou.⁶⁵

Ferra

Hutní Ferra a.s. vznikla roku 1918 spojením s dalšími pražskými firmami. V té době bylo české hutnictví výrazně monopolizované a podnik tak mohl lépe konkurovat *Prodejně sdružených československých železáren* (PSČŽ). Na československém trhu fungovalo v období mezi válkami asi 40 firem zajišťujících obchod s hutním materiálem a menší společnosti, jako právě Ferra, fungovaly ve stínu monopolní PSČŽ. Roku 1927 se k Ferroně připojila firma Poop Ostrava, o rok později i Živnoferrum Praha, což zajistilo, že na konci 20. let 20. století se prodej rozšířil o prodej strojů, náradí, rudy a paliva. Ferra se navíc podílela na spoluzaložení *Slovenského veľkoobchodu* se železem v Bratislavě. V průběhu 20. let tak došlo ke stabilizaci postavení firmy na trhu a bylo možno přistoupit k větším investicím.

Mezi lety 1926 - 1928 se vybuďovalo nové sídlo společnosti na Novém Městě, v ulici Na Florenci.⁶⁶ Funkcionalistický palác Ferra, nazývaný také obchodní dům akc. spol. Ferra, navrhl známý architekt Josef Karel Říha (žák Jana Kotery).⁶⁷ V tomto ústředním sídle na Praze 2 měla

63 Dana Stehlíková, *Kabinety umění a kuriozit, šest století sběratelství uměleckého řemesla*, katalog výstavy ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea, Správa Pražského hradu, Praha 1995.

64 Tamtéž.

65 Rudolf Hotowetz: *Jubilejní výstava obvodu Obchodní a živnostenské komory pražské*. Praha 1908.

66 LUKÉŠ, Zdeněk. *První jarní Psí vycházka* [online]. EARCH, 2017-03-29 [cit. 2019-08-04].

67 LUKÉŠ, Zdeněk. *První jarní Psí vycházka* [online]. EARCH, 2017-03-29 [cit. 2019-08-04].

Ferra kanceláře a prodejnu, a navíc zde sídlila i řada dalších společností. Když došlo v roce 1945 k znárodnění firmy, začal palác sloužit nejdříve k veřejným a kulturním funkcím, následně tam byl umístěn berní úřad a národní výbor pro tehdejší Prahu 3.⁶⁸ V roce 1992 přešel dům do vlastnictví státu, který jej roku 1998 propůjčil k užívání Akademii věd ČR. V roce 2019 v objektu sídlil Ústav pro jazyk český, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, Kabinet klasických studií Filozofického ústavu, ale také například etnologický ústav, či Francouzský ústav pro výzkum ve společenských vědách CEFRES.

V letech 1928 – 1929 došlo k dalšímu rozšíření firmy Ferra, a to výstavbou skladišť železa v Holešovicích, které byly vyprojektovány architektem Josefem Křížem a jejich realizaci uskutečnil ing. Bohumil Belada. Kolaudace těchto budov proběhla v roce 1929.⁶⁹

Zajímavý je stavitelský záměr upozornit na spojitost firmy s železářským průmyslem i v použití kvalitního materiálu na veškeré detaily po celém areálu - na dveře, okna, schody, rýhované plechy podlah a zábradlí – to vše mělo symbolizovat pevnost materiálu a dělat firmě reklamu.⁷⁰ Součástí areálu, opět postaveného ve funkcionalistickém stylu, bylo velké skladiště, poté malé skladiště s administrativním traktem, dále se zde nacházel manipulační dvůr s přístřeškem vlečky, která se napojovala na Buštěhradskou dráhu. V Jankovcově ulici vznikly bytové domy, které měly být pro aktuálně sloužící zaměstnance Ferry a.s. Výrazným znakem celého areálu jsou fasády z režného zdiva.⁷¹ Administrativní budovu s bočním skladem a vrátnicí nalezneme při ulici U Pergamenky, přičemž je řešena jako převážně dvoupodlažní, na obdélném půdorysu, v přízemí pak byla pouze vrátnice.

A právě administrativní budova s bočním skladem a vrátnicí byla vyhodnocena jako „*Architektonicky vysoce zdařilý příklad skloubení průmyslové funkce skladů s reprezentativní funkcí prodejní ve funkcionalistickém stylu. Z budov areálu právě tato nejvýrazněji zachycuje charakteristickou stylovou podobu z dílny významného pražského architekta Josefa Kříže.*“⁷², a proto byla 22. 10. 2013 zařazena mezi památkově chráněné budovy.⁷³ Ostatní části areálu, a to budova hlavního skladu a budova nad bývalou železniční vlečkou s přístavbou garáží, za kulturní památku prohlášeny nebyly.

Jak už bylo zmíněno výše, společnost Ferra byla v roce 1945 znárodněna a po několika transformacích se roku 1972 změnila v národní podnik Ferona se sídlem v Malešicích, kde vznikly

68 *Historie pražské budovy ÚČL* [online]. Ústav pro českou literaturu [cit. 2019-08-04].

69 LUKÉŠ, Zdeněk. *První jarní Psí vycházka* [online]. EARCH, 2017-03-29 [cit. 2019-08-04].

70 *Národní památkový ústav, památkový katalog: Administrativní budova s bočním skladem a vrátnicí (sklad firmy Ferra)* [online]. [cit. 2021-7-19].

71 LUKÉŠ, Zdeněk. *První jarní Psí vycházka* [online]. EARCH, 2017-03-29 [cit. 2019-08-04].

72 *Národní památkový ústav, památkový katalog: Administrativní budova s bočním skladem a vrátnicí (sklad firmy Ferra)* [online]. [cit. 2021-7-19].

73 Tamtéž.

další rozsáhlé sklady. Po roce 1989 a přeměně na akciovou společnost přišla roku 1995 privatizace, v důsledku které většinu akcií v firmě získali členové managementu. V roce 2004 se pak jediným akcionářem stala anglická investiční společnost IRG.⁷⁴

Miloš Otta Bondy

Nemladším z Leonových synů byl Miloš Otta Bondy, který se do rodiny podnikatele narodil roku 1895⁷⁵. Jeho ženou byla Olga Krulišová (jednalo se o jeho sestřenici, otec Olgy, Zdeněk Kruliš, byl bratrem Marie Bondyové, roz. Krulišové, ženy Leona)⁷⁶, se kterou měl syna Miloše Michu Bondyho, narozeného 21. května 1921.⁷⁷

Stejně jako jeho otec, dědeček i pradědeček se Miloš Otta věnoval podnikatelství. Roku 1920 se stal členem správní rady Autodopravní akciové společnosti⁷⁸, kterou už o pět let později ovládla skupina akcionářů blízká Českomoravské-Kolben-Daněk.

Letecký průmysl

V létě roku 1921 společně se svým bratrem, Karlem, vstupují do firmy Avia, vyrábějící letadla, která následně mění název na Miloš Bondy a spol. V té době továrna sídlila v budovách původního pivovaru v pražské čtvrti Vysočany, následně došlo k jejímu přestěhování (r. 1925) do nových prostor v Holešovicích (Praha VII, č.p. 799, nyní Praha 7-Holešovice, Osadní 799/26, DOX).⁷⁹ Nakonec se společnost stala jednou z nejúspěšnějších a nejdůležitějších leteckých továren v Československu. Miloš Otta Bondy byl již od roku 1923 jedním ze zakládajících členů a zároveň i členem výboru Čs. Aero-klubu.⁸⁰

Postupný ústup od leteckého podnikání začal v říjnu 1926, kdy Národní listy uvedly, že firmu Miloš Bondy a spol. koupí Škoda Plzeň. V průběhu následujícího roku 1927 byla společnost akciována.⁸¹ 22. února 1928, se firma stala koncernovým podnikem Škodových závodů,⁸² ovšem ještě předtím, v srpnu 1927, byl Miloš O. Bondy jmenován členem Sportovní komise mezinárodní letecké federace FAI.⁸³

74 Materiál poskytnutý p. Plavcem.

75 Miloš Otto Bondy. *Geni.com* [online]. [cit. 2021-7-19].

76 Tamtéž.

77 Tamtéž.

78 Autodopravní společnost v Praze. *Národní listy*. 1923-05-28, roč. 63, čís. 144, s. 1-2. ([Dostupné online](#)).

79 Vývoj továrny Avia. *Letectví*. Říjen 1928, roč. 8, čís. 10, s. 318-321. ([Dostupné online](#)).

80 Klubovní zprávy - Čs. Aero-klub. *Letectví*. 1922-02-22, roč. 2, čís. 2, s. 39-40. ([Dostupné online](#)).

81 Stanovy Avie, akc. společnosti pro průmysl letecký schváleny. *Národní listy*. 1927-11-06, roč. 67, čís. 306, s. 7. ([Dostupné online](#)).

82 Akc. společnost Avia ustavena. *Národní listy*. 1928-01-05, roč. 68, čís. 5, s. 6. ([Dostupné online](#)).

83 Klubovní zprávy - Aeroklub RČs.. *Letectví*. Říjen 1927, roč. 7, čís. 10, s. 255. ([Dostupné online](#)).

Miloš Otta Bondy svůj letecký podnik tedy prodal, a to ještě před vypuknutím světové hospodářské krize. Hlavní konstruktéři, ing. Pavel Beneš a ing. Miroslav Hajn, i s částí výkonného osazenstva přešli v roce 1929 do nově zřízeného leteckého oddělení továrny Praga.⁸⁴ V říjnu 1928 obdrželi Miloš Otta a jeho bratr Karel čestné odznaky od Svazu československých pilotů při příležitosti 10. výročí založení svazu, a to za celkovou zásluhu o pozvednutí československého letectví.⁸⁵

V roce 1928 došlo k prodeji objektu továrny v Holešovicích za dalších 6 mil. Kč, a to pražské obci, jejíž 10. odbor stavebního úřadu tam nechal zřídit hlavní sídlo Péče o očistu Velké Prahy (později Pražské komunikace).⁸⁶ K leteckému průmyslu se chtěl Miloš Otta ještě o 8 let později vrátit, kdy požádal o oprávnění ke zřízení nové továrny na letadla, kterou měl v plánu postavit na Moravě.⁸⁷

Automobilové závodění

Zajímavou kapitolou života Miloše Otty Bondyho bylo automobilové závodění. Zúčastnil se hned několika československých i zahraničních závodů, především ve vozech Praga, Austro-Daimler, Bugatti a Renault.⁸⁸ Mimo jiné i závodů na nově vybudovaném Masarykově okruhu v Brně roku 1930, který ve své době patřil k nejnáročnějším svého druhu v Evropě.⁸⁹ Při tréninku na tento závod Miloš Otta ošklivě havaroval, nakonec však naštěstí vyvázl s pouze několika „modřinami“, na závodě samotném se poté vyšplhal na 5. místo. Dokonce bojoval i o 3. příčku, při opravě vozu v depu však ztratil dlouhých 25 minut a třetí místo tudíž už nedohnal.⁹⁰

K vážnějšímu zranění přišel při cestě na závod v Bukurešti. Při nehodě si Miloš Bondy ošklivě poranil dolní čelist, zlomil dvě žebra a zejména vážně poranil koleno pravé nohy. Vůz byl při nehodě zničen. Miloš Bondy, společně se svým spolujezdcem, byli okamžitě ošetřeni hned v Rumunsku, nicméně do kolene, které bylo pravděpodobně špatně ošetřeno, se dostala otrava krve a Miloš Bondy se ocitl ve velkém nebezpečí. Byl převezen do Prahy, konkrétně do sanatoria dr. Borůvky⁹¹, kde byl operován samotným Dr. Borůvkou, kterému se nakonec podařilo nohu zachránit.⁹² Miloš Bondy se uzdravil, pro závodění to však znamenalo definitivní konec.

V této kapitole ještě dodávám zajímavost, že už v dubnu 1922, tedy pouhý rok po začátku

84 *Avia, Miloš Bondy a spol., továrna na letadla, Praha* [online]. vrtulnik.cz, 2020-02-12 [cit. 2021-03-09].

85 Svaz československých pilotů. *Letectví*. Říjen 1928, roč. 8, čís. 10, s. 349. ([Dostupné online](#)).

86 JANÁK, Zdenko. Čištění města Prahy. *Auto*. Září 1928, roč. 10, čís. 9, s. 564-572. ([Dostupné online](#)).

87 MP. . Nová továrna letadel v ČR. *Lidové noviny*. 1936-12-25, roč. 44, čís. 646, s. 14. ([Dostupné online](#)).

88 ZAVŘEL, Zdeněk; DOSKOČILOVÁ, Alena. *Historie automobilových závodů 1930-2000*. I. vyd. Praha, Computer Press, 2001, s. 1-4. ISBN 80-7226-643-8

89 Tamtéž.

90 GUT, Vladimír ing. Masarykův okruh z jeho ravitaillement. *Auto*. Říjen 1930, roč. 12, čís. 10, s. 716-721. ([Dostupné online](#)).

91 HEINZ, Vilém. Miloš Bondy v Praze. *Národní listy*. 1936-01-29, roč. 76, čís. 28, s. 8. ([Dostupné online](#)).

92 Povídá se, povídá *Auto*. 1936-03-01, roč. 17, čís. 21, s. 456. ([Dostupné online](#)).

angažmá Miloše Bondyho v automobilových závodech, byl valnou hromadou Čs. klubu automobilistů (ČKA) jmenován do Komise výstavní a do Komise pro pořádání sportovních podniků.⁹³

Kromě sportu v podobě automobilových závodění se Miloš Otta také významně podílel na organizaci stolního tenisu v Československu. Zástupci z řad pražských oddílů stolního tenisu se sešli 20. února 1925 v restauraci Carlton v Provaznické ulici a založili přípravný výbor, kterému bylo zadáno vypracovat stanovy České tabletennisové asociace (ČsTTA). 18. března téhož roku byl v bubenečské vile Bondyů Miloš Otta Bondy zvolen předsedou ČsTTA.⁹⁴

Odbojová činnost

Je také třeba zmínit odbojovou činnost Miloše Otty v době druhé světové války. Před jejím vypuknutím nestihl emigrovat, jako to udělali někteří jiní členové jeho rodiny, přesto byl na začátku války na obchodní cestě v Paříži, kde se mimo jiné také pokusil získat francouzské občanství. Pomoci mu s tím měl major Goya, důstojník zpravodajského oddělení francouzské armády.

Nakonec byl odmítnut, dostal však nabídku spolupráce s francouzskou zpravodajskou službou, kterou také přijal. Byl přemístěn do Budapešti, kde začal vytvářet výzvědnou síť a spojení s Protektorátem. Z bezpečnostních důvodů mu bylo přiděleno krycí jméno Michel Bonis a prokazoval se francouzským pasem, který mu byl taktéž přidělen. Tato síť sloužila především lidem prchajícím z Protektorátu, kterým Budapešť posloužila jako mezistanice pro vyřizování povolení k výjezdu do Jugoslávie a jiných zemí.

V Protektorátu byla napojena na buňku kolem Milošova syna, Miloše Michy, Aloise Pecolda a Vladimíra Černého, přičemž skupina byla především tvořena bývalými vojenskými piloty z ilegálního vedení Svazu letců RČs, jejichž zásluhou měla odbojová činnost cenné informace o vojenských přesunech, zbrojním průmyslu či průmyslové výrobě. Do Budapešti poté zprávy přiváželi skrze rozsáhlou kurýrní síť zaměstnanců jídelních a lůžkových vlaků firmy Mitropa.⁹⁵ Pražská buňka navíc úzce spolupracovala i s další odbojovou skupinou, a to Obranou národa.⁹⁶

Přes veškeré snahy o utajení odbojové činnosti, byla nakonec práce Miloše Otty odhalena německou kontrašpionáží a 19. února 1940 došlo k jeho zatčení.⁹⁷ V obžalobě mimo jiné stálo, že v

93 Zprávy klubovní. *Auto*. Duben 1922, roč. 4, čís. 4, s. 109. ([Dostupné online](#)).

94 ODSTRČILÍK, Jaroslav. *Z HISTORIE ČESKÉHO STOLNÍHO TENISU – 2. DÍL*[online]. Praha: Česká asociace stolního tenisu, 2020-03-29 [cit. 2021-03-09]. ([Dostupné online](#)).

95 ČERNÝ Vladimír 2.2.1895-?8.4.1943 [online]. Praha: Historický ústav AV ČR, 2019-10-28 [cit. 2021-03-10]. ([Dostupné online](#)).

96 GEBHART, Jan. *Miloš O. Bondy a zpravodajství z Protektorátu Čechy a Morava* (původním názvem: *Židé v boji a odboji : rezistence československých Židů v letech druhé světové války*). 1. vyd. Praha: Historický ústav AV ČR, 2007. s.55-58.

97 PAVLÍK, Josef ing. *Zlomená křídla republiky Československé...* [online]. Milovice: Letecký klub gen. Karla Mrázka,

době od poloviny prosince 1939 do poloviny února 1940 prošlo skrz Budapešť více než 850 československých uprchlíků, kteří „chtěli vstoupit do Cizinecké legie a převážně to byli důstojníci, piloti, mechanici a technici“. V srpnu roku 1942 byl Miloš Otta Bondy obviněn a odsouzen ze „zemězrady, napomáhání nepříteli a přípravy k velezradě“. Byl označen zvláště nebezpečným nepřítelem Říše, odsouzen k trestu smrti a popraven.⁹⁸ Syn Miloš Micha Bondy válku přežil. Emigroval do nově vzniklého státu Izraele, kde také v kibucu Kidron 24. dubna 1986, zemřel.⁹⁹

Emil a Egon Bondyovi

Emil a Egon Bondyovi byli posledními majiteli slapského zámku před jeho zabráním nacisty. Jendalo se o dva syny Otty Bondyho, bratra Leona Bondyho. Starší Emil se narodil 15. 12. 1896, mladší Egon 12. 2. 1905.¹⁰⁰ O jejich životě bohužel nemáme mnoho informací, z dopisu jeho dcery Gabriely se však dozvídáme, že Emilovi se podařilo utéct před nacisty do Londýna. Ona sama pak pravděpodobně zůstala s matkou Marií v později vzniklém Protektorátu a prý každým dnem očekávaly transport do koncentračního tábora. Protože se tak nestalo, domnívám se, že Marie sama nebyla židovského původu. Emil se nakonec po válce vrátil, ujal se opět svého majetku, nicméně už roku 1948 musel emigrovat opět, tentokrát kvůli komunistům, a to do USA. Tam začal podnikat s realitami. Zemřel roku 1973 v Santa Barbaře.¹⁰¹

Jeho bratr Egon se taktéž rozhodl před válkou emigrovat, ne však do Anglie, ale do Izraele. Stal se však jednou z obětí tragédie lodi *Patria*, která roku 1940 kotvila u přístavu Haifa, britské úřady však nedovolili jejím pasažérům, především židům prchajícím před Hitlerem, vylodit se. Proto se židovská paravojenská organizace *Hagana* rozhodla loď částečně poškodit, z pasažérů udělat trosečníky, kteří by tím díky mezinárodní konvenci získali možnost dostat se na pevninu. Exploze však poškodila loď více, než organizace plánovala, do lodi se začala valit voda, převrátila se na bok a celé neštěstí si vyžádalo 270 životů.¹⁰² Mezi nimi byl i Egon Bondy, který se prý snažil pomoci ženě, která neuměla plavat.¹⁰³

2018-04-01 [cit. 2021-03-10]. ([Dostupné online](#)).

98 GEBHART, Jan. *Někteří z mnohých. K činnosti Josefa Fischera, Karla Bondyho a Miloše Otto Bondyho v českém odboji za druhé světové války* (původním názvem: *Postavení a osudy židovského obyvatelstva v Čechách a na Moravě v letech 1939-1945. Sborník studií*). 1. vyd. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 1998. ISBN 978-80-7286-115-6

99 *Miloš Otto Bondy* [online]. geni.com, 2017-11-25 [cit. 2021-03-09].

100 *Emil Bondy* [online]. 18. 9. 2017 [cit. 2021-7-16].

101 Dopis od Gabriely Bondy-Burke.

102 Potopení lodi *Patria*. *Paměť národa* [online]. [cit. 2021-7-19].

103 Dopis od Gabriely Bondy-Burke.

Hospodaření rodiny Bondy na velkostatku Slapy

Hned po zakoupení velkostatku zmodernizovali Bondyové cihelnu, ve které dali postavit tzv. kruhovku. S pálením cihel a tašek se začalo už v létě 1919, a díky čemuž se navíc v obci zvýšil počet pracovních příležitostí. Kvalita výrobků byla navíc výborná, neboť tamnější jíly, jako žulové nadloží, neobsahují žádné vápence.¹⁰⁴

K bližší a konkrétnější představě o hospodaření Bondyů na Slapech nám slouží několik dochovaných, nicméně kusých zpráv. 25. května 1922 zaslali občané z Bratřínova žádost o prozatímní pacht luk v majetku velkostatku. Jako důvod uvedli, že „že jedná o lidi většinou velmi potřebné, kteří potřebují luk ke zlepšení své existence“.¹⁰⁵ Zdali jim rodina Bondy vyhověla, o tom už záznamy nemáme.

Dále máme doklady o žádosti velkostatku Bondy na kolaudační schválení postavené hájovny v Zadních koncích, budovy na sklepích, budovy pod věží, stodoly, kůlny, kolárny, kovárny a skleníku.¹⁰⁶

K dispozici máme i dotazník popisující, kolik zaměstanců z různých odvětvích zaměstnával velkostatek Slapy, konkrétně k 12.4.1919. Při lesním hospodářství to bylo asi 20 osob, s roční mzdou 6987,31 K. Při polním hospodářství to byly přibližně dvě osoby, s roční mzdou 690,25 K. V cihelně to poté bylo asi 5 osob, s ročním mzdou 4301, 93 K.¹⁰⁷

Z písemné přihlášky k roku 1919, určené pro vlastníky půdy o velikosti více než 3 ha víme, že velkostatek vlastnil celkově 1258, 59 arů, přičemž v tomtéž roce došlo ke zmenšení o 11,45 arů. Rozdělení celkové výměry r. 1920 na jednotlivé kultury bylo následující – pouze ve Slapech se jednalo o 53 arů luk, 567 arů pastvin, asi 121 833 arů lesů, 7 arů rybníků (jezer či bažin), 799 arů orné půdy, asi 136 arů ovocných (ozdobných, aj.) zahrad a 1423 arů zastavěné plochy. V přespolních obcích to poté bylo 483 arů luk, 25 arů ovocných (ozdobných, aj.) zahrad, 89 arů pastvin, 42 343 arů lesů, 133 arů rybníků (jezer, či bažin) a 972 arů zastavěné plochy.¹⁰⁸

Představu o určitém aspektu hospodaření na statku nalezneme například i v podobě úmluvy, kdy

104 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 25.

105 Žádost za prozatímní pacht od občanů Bratřínova, materiál poskytnutý p. Plavcem.

106 Žádost o kolaudaci ze dne 4. prosince 1928, materiál poskytnutý p. Plavcem.

107 Dotazník ze dne 12. 4. 1919, materiál poskytnutý p. Plavcem.

108 Písemná přihláška, materiál poskytnutý p. Plavcem.

ředitelství statku žádá po vlastnících ovcí, kterým byla pravděpodobně od statku pronajata pastva, náhradu za výživné ve výši 18 000 Korun. Z úmluvy je poté vyňata záruka za ztrátu ovcí v podobě nemocí či krádeže, nebo i jiné podmínky.¹⁰⁹

Z nákladů na udržování budov víme, že od 1. 3. 1919 do 17. 9. 1919, konkrétně cihelny, uhelny, pily, záchodů a chlévu, stála údržba velkostatku dohromady 9 230,80 Korun.¹¹⁰

Dále máme také účet inventáře živého, 29 820 Korun. Účet inventáře mrtvého pokrýval 7 616,80 Korun, a to opět za rok 1919.¹¹¹

109 Materiál, který mi byl poskytnut p. Plavcem, Oblastní archiv, Velkostatek Slapy, písemná úmluva o náhradě za výživné ovcí.

110 Materiál, který mi byl poskytnut p. Plavcem, Oblastní archiv, Velkostatek Slapy, výklad na udržování budov, 1919.

111 Materiál, který mi byl poskytnut p. Plavcem, Oblastní archiv, Velkostatek Slapy, účet inventáře živého a mrtvého, 1919.

Slapy v době druhé světové války

Po nucené emigraci rodiny Bondy do zahraničí roku 1938 byl jejich majetek zkonfiskován. Následně, a to od roku 1942, byl areál zámku paradoxně využíván jako jedno ze školících center Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě. V červenci téhož roku zde byl otevřen vůbec první kurz vybraných frekventantů tzv. vůdcovské školy, jehož zahájení se zúčastnil i protektorátní ministr školství a lidové osvěty Emanuel Moravec.¹¹² Některé prameny poukazují na to, že konkrétně v zámku se mělo jednat o výcvikové středisko určené dívkám, tzv. *Führerinnenschule*. Víceméně to uvádí i autorka obecní kroniky, která byla pamětnicí. Školící středisko pro chlapce mělo být v jiné budově.

Oblast Slap byla celkově velmi zasažena tím, že v roce 1942 zabrala německá armáda území mezi Vltavou a Sázavou, začínající u Davle a končící u Svatojánských proudů na Vltavě, stejně tak i v prostoru Třebšín při Sázavě. Obyvatelé této oblasti byly následně násilně vystěhováni a rozptýleni do okolních vesnic, včetně Slap. Původním majitelům domů byly ponechány nanejvýše dvě místnosti, zbytek začali využívat nově přichozí. Krásné vily v části zvané Vyhlička byly nově obydleny německými rodinami.¹¹³

Rodina Bondy nebyla jediná, která byla těžce zasažena nástupem nacismu. Oběťmi se staly i dvě další židovské rodiny ze Slap, které byly hned na začátku války odvečeny do koncentračních táborů. Z jedné nepřežil nikdo, z druhé se zachránil pouze jediný člen, který stihl včas emigrovat do zahraničí.¹¹⁴

Významnou osobností Slap, která se podílela na boji proti nacismu, byl německý emigrant Ing. Rudolf Formis, odborník na bezdrátové spojení, který se nejdříve ukrýval v hotelu *Záhoří* u Svatojánských proudů, odkud vysílal varovné zprávy o poměrech v jeho vlasti (kolem roku 1935) a upozorňoval i na možné nebezpečí pro ostatní národy, ohrožované Hitlerovou expanzí. Nakonec byla jeho činnost a úkryt odhaleny a roku 1935 byl zastřelen německým agentem.¹¹⁵ Je pochován na Slapském hřbitově. Nebyl to však jediný místní bojovník proti nacismu.

Od roku 1944 se do slapských lesů začaly stahovat skupinky partyzánů. Jednalo se především o studenty, několik uprchlých vězňů, ale i o ty, kteří utekli před totálním nasazením v Říši. Tyto skupiny byly zásobovány především slapskými obyvateli, ale i letecky, pomocnou ruku jim ovšem podalo i české četnictvo.¹¹⁶ Právě při jedné z leteckých dodávek došlo k nechtěnému výbuchu

112 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

113 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 27.

114 Tamtéž.

115 Tamtéž.

116 NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*, s. 27.

munice a střeliva a jen velmi šťastnou náhodou nebyla partyzánská skupina odhalena.¹¹⁷

V obecní kronice se také dočteme o vzpomínkách pamětníků na 14. únor 1945, kdy došlo k velkému náletu na Prahu. I na ty následující, jejichž cílem se staly objekty na pražských předměstích, a zaznamenali je právě i obyvatelé ne tolik vzdálených Slap. 1. května je, podobně jako jinde, zastihla zpráva o smrti Adolfa Hitlera. O čtyři dny později do obce přijížděli lidé pracující v Praze se zprávou o odstraňování německých nápisů.¹¹⁸ Některé slapské obyvatele to vyburcovalo k podpoře a začali do Prahy po Vltavě ze Štěchovic posílat potraviny, léky, ale i oblečení. Někteří se dokonce rozhodli do Prahy odcestovat a pomoci přímo tam. Kronikářka vzpomínala, jak lidé seděli u rádií a bedlivě sledovali události z Prahy včetně českého, anglického a ruského volání o pomoc směrem k blížící se americké a Rudé armádě.¹¹⁹

V kronice se dále dočteme i o popisu útěku nejen německých vojáků, ale i civilistů, a to poté, co se 9. května z rozhlasu ozvalo, že Německo kapitulovalo, a že z Berlína k Praze postupuje armáda maršála Koněva. Během odchodu se Němci zbavovali všeho, co by je mohlo zdržovat, takže čeští obyvatelé Slap poté nacházeli odhozené šatstvo, zbraně, bedny s náradím, ale také například sanitární auto, které bylo plně vybavené, pouze bez benzínu. Kronikářka nezapomíná ani na hrůzný moment, kdy bylo v příkopu nalezeno mrtvé tělo asi osmiletého německého chlapce, či na zprávu o zastřelení manželky správce statku Augustina Antona, když v houfu s ostatními německými obyvateli opouštěla Slapy.

117 Tamtéž.

118 Obecní kronika, byla mi poskytnuta online p. Plavcem.

119 Tamtéž.

Výcvikové centrum StB

Po válce byl zámek Bondyům navrácen, avšak pouze na krátkou dobu. Roku 1948 byl totiž opět zestátněn. Nejdříve ho využívala škola okresních hospodářů, kterou účastníci navštěvovali během týdenních pobytů,¹²⁰ poté se obnovilo jeho vojenské využití a bylo zde zřízeno školící centrum pro agenty StB a agenty ze „spřátelených zemí“. Pamětníci z obce dokonce vzpomínali, jak na tamnějším fotbalovém hřišti hráli zápasy proti kubánským soudruhům.

Základní a velitelská příprava příslušníků SNB byla centralně zabezpečována v rámci školského systému MV. Mezi lety 1956-1962 probíhalo základní školení a výcvik pro výkon služby v NZ MV v bývalém klášteře Sv. Jan pod Skalou u Berouna, na který poté navazoval tříměsíční kurz StB právě ve Slapech nad Vltavou, kde byla zřízena pobočka Ústřední školy Felixe Edmundoviče Dzeržinského se sídlem v Praze.

Do funkce načelníka této pobočky byl jmenován pplk. Václav Ladman. Ve dnech od 6. 8. do 2. 11. 1962 zde bylo ve třech třídách zařazeno celkem 72 posluchačů.¹²¹ Mezi vyučované předměty patřil dějepis, matematika, fyzika, chemie, hospodářský zeměpis, politická ekonomie, ekonomie a organizace odvětví a hospodářské plánování, základní politické znalosti, dějiny MDH a dějiny KSČ, československé socialistické právo, odborná psychologická příprava, technika administrativy, základy marxistické filosofie, kriminalistika, řízení motorových vozidel (výběrový předmět), psychologie či český (slovenský) jazyka a literatura, a samozřejmě nechyběl ani ruský jazyk, patřící mezi hlavní předměty. Bylo možné studovat i německý a anglický jazyk, tyto jazyky však byly nepovinné. Z předmětu bojové a tělesné přípravy bylo vyškrtáno slovíčko tělesné, lze si tudíž představit, že se jednalo pouze o bojovou přípravu. Dále byly přidány speciální předměty jako sledování, fotografování, teorie řízení a obecný výkon.¹²²

Přijímací zkoušky se naopak skládaly pouze z šesti předmětů. A to konkrétně z českého či slovenského jazyka (studenti si mohli podle svého původu zvolit, zdali chtějí zkoušku skládat z češtiny či slovenštiny) a literatury, z ruského jazyka, dále z matematiky, bojové a tělesné přípravy, československého socialistického práva a odborné bezpečnostní přípravy. Jazyky a matematika měly jak ústní, tak písemnou část.¹²³ Praporčickou školu bylo možno studovat i dálkově.¹²⁴

K lepší představě o tom, jak vypadala závěrečná zkouška, a to právě dálkového studia, máme k

120 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

121 Jiří KARLÍČEK a kol., Věrní straně a lidu, SSNV, Praha 1980, s. 48 KARLÍČEK a kol., Věrní straně a lidu, SSNV, Praha 1980, s. 48.

122 Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, vysvědčení nejmenovaného studenta, který byl studentem od roku 1972, datum vystavení vysvědčení není vyplněné.

123 Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, výsledky přijímacích a rozdílových zkoušek, datum není vyplněné.

124 Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, rozkaz náčelníka praporčické školy SNB Slapy nad Vltavou ze dne 16. 10. 1975.

dispozici i přehled otázek, konkrétně u předmětu marxismus-leninismus. Z celkového počtu 35 otázek jsem vybrala prvních šest. V první otázce měli být studenti schopni vysvětlit podstatu bolševismu a její uplatňování, i druhou krizi ve straně a také rozebrat pojem a základní podmínky socialistické revoluce. Druhou otázkou bylo vysvětlit význam XIV. Sjezdu KSČ a rozebrat základní obecné zákonitosti budování socialismu. Třetí otázka se soustředila na vysvětlení významu V. sjezdu KSČ a osvětlení zvláštností tehdejšího antikomunismu a na čem je založena jeho taktika v tehdejší době. Následující otázka byla zaměřena na popis vzniku, obsahu a významu Košického vládního programu a vysvětlení pojmu i základních úkolů socialistické kulturní revoluce. Zadáním paté otázky byl popis odbojové linie KSČ za okupace a odbojová linie československé buržoazie, opět zaměřená na antikomunismus, tentokrát v podobě otázky na jeho základní formy v tehdejší době. Šestou otázkou bylo vysvětlení první krize KSČ v souvislosti s uplatňováním taktiky jednotné fronty a rozebrání vztahu politiky mírového soužití k ideologickému boji.¹²⁵

V době fungování praporčické školy dochází k mnohým stavebním úpravám v budově zámku, v této době tedy využívaného jako výše popsaná škola. K dispozici máme např. záznamy o tom, že došlo k objednávce podlah. Zdali do celého objektu, či pouze do určitých místností, to už nevíme. Upravován byl i zámecký park.¹²⁶

Jedním z lektorů školy byl i Jaroslav Bartoň. Agent, který po vystudování Vysoké školy politických a hospodářských věd v Praze nejdříve pracoval přímo v aparátu ÚV KSČ, později, roku 1955, byl ustanoven do funkce náčelníka III. Správy MV (zaměřené na boj s vnitřním nepřítelem). V roce 1963 byl z této funkce ze zdravotních důvodů odvolán a ustanoven do funkce zástupce náčelníka IV. správy MV (ochrana ekonomiky). O rok později byl ustanoven do funkce náčelníka IV. správy HS StB (sledování), jejíž výcvikové centrum bylo právě na Slapech. Hned roce 1964 opět těžce onemocněl, a proto byl roku 1966 jmenován náčelníkem operačního odboru IV. správy MV, kde se očekávala jak menší psychická, tak i fyzická zátěž, než ve funkci náčelníka celé správy. Byl to člověk, který se před i po okupaci v roce '68 stavěl silně protireformně a těžce nesl oprávněné a odůvodněné útoky veřejnosti, ale i reformních komunistů, proti represivní činnosti StB, hlavně IV. správy MV. Ve funkci náčelníka operačního odboru působil až do roku 1969, kdy se stal náčelníkem oddělení svobodné a koncepční činnosti na IV. správě MV. Od května 1969 do 1.6. 1970 pracoval na Hlavním výboru KSČ I. při Ministerstvu vnitra ČSSR. Za svoje působení a služby v MV byl v roce 1959 vyznamenán medailí "Za službu vlasti", v roce 1968 "Za zásluhy o obranu vlasti" a "Řádem rudé hvězdy".¹²⁷

125 Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, otázky závěrečné zkoušky, výtisk č. 1.

126 Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, jednací protokol označen razítkem přísně tajné.

127 Prezentace z Ústavu pro studium totalitních režimů, autoři PhDr. Pavel Žáček Ph.D., Mgr. Marek Čulen, Mgr.

Ministerstvo vnitra Slapy nadále vlastnilo i po revoluci, až do chvíle navrácení původním majitelům, tedy rodině Bondyů.

Milan Bárta, Mgr. Lukáš Cvrček, Mgr. Petr Dvořáček, Petr Zeman, Mgr. Světlana Ptáčnicková, Mgr. Pavel Ptáčník.

Zámek Slapy v současné době

30. května 1991 požádala dcera posledního majitele zámku, Emila Bondyho, Gabriela Bondy – Burke o navrácení zámku společně s přílehlými pozemky na základě zákona č. 87/1991 Sb.¹²⁸ Majetek jí byl nakonec skutečně vrácen, nicméně v tak dezolátním stavu, že se ho nakonec rozhodla prodat soukromé firmě. V soukromém vlastnictví je i nyní a veřejnosti je proto nepřístupný. Z vnitřního vybavení nezbylo téměř nic, i tak, nebo možná právě proto, se stal atraktivní lokací pro mnoho českých i zahraničních filmařů. Vidět jsme ho mohli například ve filmu *Obsluhoval jsem anglického krále*, *Hanibal zrození*, či poměrně nový film *Zraněná srdce* z roku 2019. Filmařská historie zámku ovšem sahá mnohem dál, už za Bondyů, a to roku 1933, zde vznikl film *Madla z Cihelny*, v hlavní roli s Lídou Baarovou.

¹²⁸ Žádost o vydání zámku Slapy a přílehlých pozemků zaslaná Gabrielou Bondy – Burke na ministerstvo vnitra, materiál mi byl poskytnut p. Plavcem.

Stavební vývoj zámku

Z dostupných zdrojů se dá předpokládat, že původní opevněný dvorec se nacházel na místě dnešního zámku a zahrady. Mohutné hradby dvorce sice přežily nájezdy Bavorů roku 1309, o necelých 100 let ovšem nevydržel plenění husitů. Roku 1420 byl vypálen a v následujících letech hned několikrát změnil majitele. Co se stalo se samotným opevněným dvorcem, o tom už ale prameny mlčí. Na konci století se dostává zpět ke svému původnímu majiteli a pravděpodobně je následně opraven, nevíme však, jestli bylo zachováno jeho původní umístění.¹²⁹

Po vyhoření roku 1595 byl klášterní dvůr opět obnoven, a na místě dnešního zámku vznikl vrchnostenský dům, možné letní sídlo opata. Po Třicetileté válce mělo dojít k další, nám nepříliš známé přestavbě. Třetí přestavba proběhla v druhé polovině 17. století.

Polovina 18. století přinesla o něco výraznější, pozdně barokní přestavbu, při které byla pravděpodobně k severnímu štítu hospodářské budovy přistavěna věž (ve stavebním průzkumu stavby označovaná jako stavba A), jižní část stavby byla poté prodloužena o část s rizalitem. Na této části dále nalezneme dataci 1753 a iniciály „DA“, které jednak odkazují na pravděpodobný rok vzniku stavby, ale také na zbraslavského opata Desideria Anderse, jenž byl roku 1743 převorem a v letech 1757-1770 opatem. Roku 1780 nastupuje na trůn císař Josef II., a s ním přichází zrušení většiny klášterů, včetně Zbraslavského. S tím se na několik let zastavuje i stavební aktivita ve vrchnostenském domě v Slapech.

K znovuobnovení stavebních aktivit došlo s příchodem nového majitele. Roku 1841 Karl Korb von Weidenheim přestavuje vrchnostenský dům na jednoduchý klasicistní zámeček, který zde stál až do 20. let 20. století, kdy panství koupila průmyslnická rodina Bondy.

Ti chtěli nejdříve zámek přestavět pouze za účelem zlepšení stavu původní budovy, tedy se zachováním čistého klasicistního stylu, nicméně četné stavební zásahy do budovy měly za následek nevkusně drastické smíchávání stylů (příkladem je přistavení věže s neobarokní makovicí k vrcholně klasicistní budově).¹³⁰ Komise, která byla později ustanovena ke stavební akci přestavby zámku, roku 1927 zjistila, že původní klasicistní stavba je již kompletně rozbourána. V dubnu téhož roku tak byla vydána žádost o stavební povolení pro výstavbu zámku nového.¹³¹

Stavbou byl pověřen Robert Pařízek z Prahy, je však možné, že na finální podobě novobarokního zámku mohl mít podíl i Friedrich Ohmann, architekt Kramářovy vily v Praze, nebo Max Spielmann, projektant Petschkova paláce v Praze. Důvodem k takovým domněnkám je v případě Ohmanna

129 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

130 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

131 Stavební povolení poskytnuté p. Plavcem.

velká podobnost právě Kramářovy vily a současného Slapského zámku, u Maxe Spielmanna to není pouze srovnání jeho staveb a zámku, ale i skutečnosti, že bydlel ve stejné pražské čtvrti jako rodina Bondy, takže je velmi pravděpodobné, že se znali. Další indicií je i fakt, že Max Spielmann byl stejně jako Bondyové židovského původu, přičemž často přijímal zakázky na stavbách pro významné a bohaté židovské rodiny.

Výše zmíněná radikální přestavba, nebo spíše stavba nového zámku, tedy stavba neobarokní, proběhla mezi lety 1928-1932, přičemž je zde už patrné velké množství moderních prvků. Ve Slapech proto nalezneme zcela unikátní stavbu, a jednu z vůbec prvních staveb zámeckého typu před rokem 1990. Autor historického průzkumu stavby ji popsal takto: „*Literatura obvykle uvádí styl vrcholného baroka (novobarokní, neobarokní,...) avšak jeden z námětů na další průzkum je slohová analýza citací na klasické téma s přítomností moderních prvků, a to v souvislosti s psychologii a vidění světa stavebníků, neobvykle historizující obzvláště v době zcela dominantní a nesmlouvavé modernosti.*“¹³²

Jedná se o jednopatrovou budovu s hlavním průčelím k jihozápadu. Z obou stran vede od zámku krytý ochoz, kolonáda, která ho na jedné straně spojuje s budovou s věží, na straně druhé končí slepě otevřená. Původně se zde nacházely hospodářské budovy, které byly později odstraněny a nový záměr architekta, či majitelů, kam měla kolonáda na této straně vést, není znám. Severní strana zámku je otočena k anglickému parku, taktéž nově zbudovaném rodinou Bondy, s nově vysázenými stromy a jezírkem. Dokladem jsou fotografie zachycující zámek a park krátce po dostavbě, kde jsou nově vysázené stromy nízké a park celkově působí poměrně hole. Na konci parku nalezneme bránu s iniciály Leona Bondyho, tedy taktéž nově zbudovanou.

Stavba skončila roku 1932, s čímž byla jistě spojena i hospodářská krize, která postihla tehdejší Československo. Kolaudace proběhla v polovině téhož roku.¹³³

Co se týče původního rozmístění místností a interiéru zámku, víme o něm pouze ze vzpomínek Gabriely Bondy, dcery Emila Bondyho, narozené 31. března 1925.

V přízemí se společně s jídelnou nacházely vstupní reprezentativní prostory. V prvním patře byly obytné pokoje, přičemž unikátní je stále dochovaná původní koupelna. Naproti koupelny byl situován Gabrielin pokoj, který je dnes, stejně jako i ostatní místnosti, pouze prázdným prostorem. Zcela patrné výklenky, kterých si dnes můžeme v pokojích všimnout, byla původně umyvadla.

Nejvyšší patro, podkroví, využívalo služebnictvo. Aby se mohlo volně pohybovat mezi patry obývanými průmyslnickou rodinou a právě podkrovím, vedlo sem speciální boční schodiště, na kterém nerušilo rodinu Bondy či jejich návštěvu, kteří používali hlavní centrální schodiště. Dále je zde krásně zachovalý původní krov.

132 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

133 Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“).

V suterénu je patrný úmysl k vybudování jakéhosi válečného krytu, čehož důkazem je betonový strop. Paní Gabriela navíc vzpomínala, že v těchto prostorech měla i svou tělocvičnu, a to v místnosti, kde se dnes nachází žlab.

O vnitřní vybavení přišel zámek po Druhé světové válce, kdy došlo také k dalšímu bourání hospodářských budov. V době komunismu poté docházelo k postupnému a celkovému chátrání objektu. I kvůli tomu muselo v 70. letech proběhnout několik větších stavebních úprav, došlo k výstavbě kanalizace, v polovině 80. letech poté byly modernizovány byty v jedné z hospodářských budov.¹³⁴

134 Materiál, který mi byl poskytnut p. Plavcem.

Závěr

Prozkoumali jsme historii slapského zámku i obce, jejíž je součástí napříč historií, zejména však v 19. a 20. století, kde jsme zabývali rodinami, které tento objekt vlastnily. Je možno říci, že je to historie pohnutá, ve které se odrážejí dějiny celé naší země.

Za začátek hlavního zkoumaného období lze považovat rok 1785, kdy byl zrušen subjekt, jenž vlastnil Slapy po staletí, Zbraslavský klášter. Osud zámku byl poté signifikantní a poměrně obvyklý, v 19. století prošel rukama několika šlechtických majitelů, přičemž šlo spíše o rody malého až středního významu. Postupně jimi byli od roku 1825, kdy byl zámek vykoupěn z náboženského fondu, baroni Korbové von Weidenheim, hrabata Aichelburgové a Westphalenové.

Poté se v roce 1919 zámek stal majetek židovské průmyslnické rodiny Bondy, kteří se zasadili o jeho přestavbu v duchu neobaroka. Šlo o významnou rodinu, která, jako řada jiných, prožila svůj největší rozmach na přelomu 19. a 20. století. Angažovali se mimo jiné i v politice, na čemž je zajímavé, že byli proponenty tzv. čechožidovství, pokusu o skloubení češství a židovství. V této době jsme tak sledovali osudy významných členů rodiny.

Bondyové na zámku, a statku který s ním byl spojený, hospodařili až do roku 1938, kdy byli nuceni emigrovat kvůli svému židovskému původu. Jejich zámek se pak paradoxně stal jedním ze školících středisek Kuratoria pro výchovu mládeže v Čechách a na Moravě, některé zdroje uvádějí, že se jednalo o Führerinennshule.

Přestože byl zámek po válce rodině opět navrácen, nebylo tomu na dlouho, již roku 1948 o něj přišli znovu, spadl pod Ministerstvo vnitra a jeho funkce opět začala sloužit jako výcvikové centrum, tentokrát pro agenty StB. Dcera posledního Bondyovského majitele zámku se však nevzdala a po revoluci zažádala o navrácení. Vláda jí vyhověla, nicméně se jí vrátil 60 let starý zámek v tak zbídačeném stavu, že ho nakonec byla nucena odprodat soukromé firmě. V soukromém vlastnictví je zámek i nyní, jeho interiéry jsou sice prázdné, ale z velké části opravené, a i díky tomu nyní zámek slouží především jako atraktivní lokace pro natáčení českých, ale i zahraničních filmů.

Cílem této práce bylo ukázat, jak se prolínají události, jež zasáhly celý český národ, do jednoho konkrétního místa a jak působily na jeho vlastníky. Je zřejmé, že toto protnutí bylo mnohem silnější v dobách pohnutých, které ovšem střídala období klidu. Zatímco v 19. století, kdy si naše země užívaly v rámci Habsburské monarchie dlouhé období relativního klidu, byly změny vlastníků spíše pozvolné, v změnách 20. století tomu bylo jinak.

Obrazová příloha

Zámecký exteriér

Pohled na hlavní budovu zámku po Bondyovské přestavbě.

Hospodářské budovy v zámeckém areálu.

Zadní brána vedoucí z anglického parku.

Zámecké interiéry

Původní Bondyovská koupelna.

Původní Bondyovské schodiště.

Jedna z místností, pravděpodobně nově upravená. 44

Kuchyně, taktéž pravděpodobně nově upravená.

Půda hlavní budovy zámku.

Sklep hlavní budovy zámku.

Horní patro hlavní budovy zámku, které bylo původně využíváno služebnictvem.

Ostatní interiéry v hlavní budově, které byly z velké části opraveny a tudíž už nemají stejnou podobu jako za Bondyů.

Seznam zdrojů

Literatura:

BAŤKOVÁ, R. kolektiv autorů: *Umělecké památky Prahy, 2, Nové Město a Vyšehrad*. Academia Praha 1998, s. 686-687. ISBN 80-200-0627-3.

COHEN, Gary B. *Němci v Praze 1861-1914*. Praha, Karolinum, 2000, s. 74. ISBN 978-80-246-0019-2.

ČAPKOVÁ, Kateřina. *Češi, Němci, Židé?: národní identita Židů v Čechách 1918 až 1938*. 2., přeprac. vyd., Praha, Paseka, 2013, s. 115. ISBN 978-80-7432-294-5.

NĚMEČKOVÁ, Blanka, NĚMEČEK, Vojtěch, Jiří ROHÁČEK a Pavel BŘICHÁČEK. *Slapy*. Praha, Polygrafia s. p., 1990, s. 16.

FIALA, Zdeněk, ed. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VII - Praha a okolí*. Svoboda, 1988, s. 162. ISBN 25-081-88.

GEBHART, Jan. *Miloš O. Bondy a zpravodajství z Protektorátu Čechy a Morava* (původním názvem: *Židé v boji a odboji : rezistence československých Židů v letech druhé světové války*). 1. vyd. Praha: Historický ústav AV ČR, 2007. s.55-58. ISBN 978-80-7286-115-6.

KIEVAL, Hillel J. *Formování českého židovstva: národnostní konflikt a židovská společnost v Čechách 1870-1918*. Praha, Paseka, 2011. s. 47. ISBN 978-80-7432-174-0.

MAŠEK, Petr. *Modrá krev: minulost a přítomnost 445 šlechtických rodů v českých zemích*. 2. rozš. vyd. Praha: Mladá fronta, 1999, s. 143. ISBN 80-204-0760-X.

VLČEK, Pavel. *Ilustrovaná encyklopedie českých zámků*. 2. vyd. Praha: Libri, 2001, s. 445. ISBN 80-7277-028-4.

ZAVŘEL, Zdeněk; DOSKOČILOVÁ, Alena. *Historie automobilových závodů 1930-2000*. I. vyd. Praha, Computer Press, 2001, s. 1-4. 80-7226-643-8.

Periodika:

FISCHER, Karel. *Dr. Filip Bondy*, in: *Kalendář českožidovský*, roč. 11, Praha 1891-1892, s. 59-62.

KOLÁŘ, František, HLAVAČKA, Milan. Jubilejní výstava 1891, in: *Slovo k historii*. Roč. 1991, čís. 28, s. 5.

Sto let práce: Zpráva o všeobecné zemské výstavě v Praze 1891. Praha: Výkonný výbor zemské jubilejní výstavy, 1891. 376 s. (Dostupné online z [Sto let práce | Městská knihovna v Praze | Digitální knihovna Kramerius \(digitalniknihovna.cz\)](#)).

STEHLÍKOVÁ, Dana. *Kabinety umění a kuriozit, šest století sběratelství uměleckého řemesla*, katalog výstavy ze sbírek Uměleckoprůmyslového musea, Správa Pražského hradu, Praha 1995.

HOTOWETZ, Rudolf . *Jubilejní výstava obvodu Obchodní a živnostenské komory pražské*. Praha 1908.

Autodopravní společnost v Praze. *Národní listy*. 1923-05-28, roč. 63, čís. 144, s. 1-2. (Dostupné online z [Národní listy | Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích | Digitální knihovna Kramerius \(digitalniknihovna.cz\)](#)

Vývoj továrny Avia. *Letectví*. Říjen 1928, roč. 8, čís. 10, s. 318-321.

Klubovní zprávy - Čs. Aero-klub. *Letectví*. 1922-02-22, roč. 2, čís. 2, s. 39-40. (Dostupné online z [Kramerius 5. \(army.cz\)](#)

Stanovy Avie, akc. společnosti pro průmysl letecký schváleny. *Národní listy*. 1927-11-06, roč. 67, čís. 306, s. 7. (Dostupné online z [Národní listy 6.11.1927 | Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích | Digitální knihovna Kramerius \(digitalniknihovna.cz\)](#)

Akc. společnost Avia ustavena. *Národní listy*. 1928-01-05, roč. 68, čís. 5, s. 6. (Dostupné online z [Národní listy | Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích | Digitální knihovna Kramerius \(digitalniknihovna.cz\)](#)

Klubovní zprávy - Aeroklub RČs.. *Letectví*. Říjen 1927, roč. 7, čís. 10, s. 255. (Dostupné online z [Kramerius 5. \(army.cz\)](#))

Svaz československých pilotů. *Letectví*. Říjen 1928, roč. 8, čís. 10, s. 349. (Dostupné online z <https://kramerius.army.cz/search/i.jsp?pid=uuid:8ffac395-51e4-11e9-975e-005056b73ae5>)

JANÁK, Zdenko. Čištění města Prahy, in: *Auto*, 1928, roč. 10, čís. 9, s. 564-572. (Dostupné online z [Auto 1928 | Národní technická knihovna | Digitální knihovna Kramerius \(techlib.cz\)](#))

MP, . Nová továrna letadel v ČR. *Lidové noviny*. 1936-12-25, roč. 44, čís. 646, s. 14. (Dostupné online z [Lidové noviny 25.12.1936 | Moravská zemská knihovna | Digitální knihovna Kramerius \(digitalniknihovna.cz\)](#))

GUT, Vladimír ing. Masarykův okruh z jeho ravitaillement. *Auto*. Říjen 1930, roč. 12, čís. 10, s. 716-721. (Dostupné online z [Auto 1930 | Česká digitální knihovna | Digitální knihovna Kramerius \(digitalniknihovna.cz\)](#))

HEINZ, Vilém. Miloš Bondy v Praze. *Národní listy*. 1936-01-29, roč. 76, čís. 28, s. 8. (Dostupné online z [Národní listy 29.1.1936 | Jihočeská vědecká knihovna v Českých Budějovicích | Digitální knihovna Kramerius \(digitalniknihovna.cz\)](#))

Povídá se, povídá *Auto*. 1936-03-01, roč. 17, čís. 21, s. 456. (Dostupné online z <https://kramerius.techlib.cz/kramerius-web-client/view/uuid:039d0469-5b50-4aac-af3b-966634b51a68?page=uuid:4694e621-3edc-11e7-b97e-001b63bd97ba>)

Zprávy klubovní. *Auto*. Duben 1922, roč. 4, čís. 4, s. 109. (Dostupné online z [Auto 1922 | Národní technická knihovna | Digitální knihovna Kramerius \(techlib.cz\)](#))

Elektronické zdroje:

Otto Bondy. *Geni.com* [online]. [cit. 2021-7-17]. Dostupné z <https://www.geni.com/people/Otto-Bondy/6000000042456499882>

Ing. Jan Kruliš. *Geni.com* [online]. [cit. 2021-7-17]. Dostupné z <https://www.geni.com/people/Ing-Jan-Kruli%C5%A1/6000000050858363861>

Česká národní banka: Česká průmyslová banka [online]. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z https://www.cnb.cz/cs/o_cnb/archiv-cnb/fondy-archivu-cnb/ceska-prumyslova-banka-v-praze/

LUKEŠ, Zdeněk. *První jarní Psi vycházka* [online]. EARCH, 2017-03-29 [cit. 2019-08-04]. Dostupné z <https://www.earch.cz/cs/revue/zdenek-lukes-prvni-jarni-psi-vychazka>

Historie pražské budovy ÚČL [online]. Ústav pro českou literaturu [cit. 2019-08-04]. Dostupné z <https://www.ucl.cas.cz/cs/o-ustavu/historie-prazske-budovy-ucl>

Avia, Miloš Bondy a spol., továrna na letadla, Praha [online]. vrtulnik.cz, 2020-02-12 [cit. 2021-03-09]. Dostupné z <http://www.vrtulnik.cz/avia.htm>

Národní památkový ústav, památkový katalog: Administrativní budova s bočním skladem a vrátnicí (sklad firmy Ferra) [online]. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z <https://pamatkovykatalog.cz/administrativni-budova-s-bocnim-skladem-a-vratnici-sklad-firmy-ferra-13754542>

ODSTRČILÍK, Jaroslav. *Z HISTORIE ČESKÉHO STOLNÍHO TENISU – 2. DÍL* [online]. Praha: Česká asociace stolního tenisu, 2020-03-29 [cit. 2021-03-09]. (Dostupné online z [Z historie českého stolního tenisu - 2. díl | Česká asociace stolního tenisu \(ping-pong.cz\)](https://www.cestak.cz/historie-ceskeho-stolniho-tenisu-2-dil))

ČERNÝ Vladimír 2.2.1895-28.4.1943 [online]. Praha: Historický ústav AV ČR, 2019-10-28 [cit. 2021-03-10]. (Dostupné online z [ČERNÝ Vladimír 2.2.1895-28.4.1943 – Personal \(cas.cz\)](https://www.cestak.cz/ceorny-vladimir-2.2.1895-28.4.1943-personal))

PAVLÍK, Josef ing. *Zlomená křídla republiky Československé...* [online]. Milovice: Letecký klub gen. Karla Mrázka, 2018-04-01 [cit. 2021-03-10]. (Dostupné online z [Zlomená křídla republiky Československé... :: \(webnode.cz\)](#))

Miloš Otto Bondy [online]. geni.com, 2017-11-25 [cit. 2021-03-09]. Dostupné online z <https://www.geni.com/people/Milo%C5%A1-Bondy/6000000029665251737>

Emil Bondy [online]. 18. 9. 2017 [cit. 2021-7-16]. Dostupné online z <https://www.geni.com/people/Emil-Bondy/6000000014318339251>

Potopení lodi Patria. *Paměť národa* [online]. [cit. 2021-7-19]. Dostupné z <https://www.pametnaroda.cz/cs/potopeni-lodi-patria-2>

Jiné materiály:

Historický průzkum týkající se vývoje stavby obj. č.p. 67 („Slapský zámek“), jižní část, pro firmu ALTSTAEDTER INVESTMENTS a.s., vypracovaný v září 2016 Mgr. Markem Madajem Ph.D. Poskytnuto osobně zástupcem firmy ALTSTAEDTER INVESTMENTS a.s.

Archiv hl.m.Prahy, Pobytové přihlášky pražského obyvatelstva, krab. 22.

Dopis od jednoho z potomků hraběte Aichelburga, poskytnutý p. Plavcem.

Fotografie úmrtního listu, která mi byla poskytnuta p. Plavcem.

Dopis od Gabriely Bondy-Burke.

Žádost za prozatimní pacht od občanů Bratřínova, materiál poskytnutý p. Plavcem.

Žádost o kolaudaci ze dne 4. prosince 1928, materiál poskytnutý p. Plavcem.

Dotazník ze dne 12. 4. 1919, materiál poskytnutý p. Plavcem.

Písemná přihláška, materiál poskytnutý p. Plavcem.

Materiál, který mi byl poskytnut p. Plavcem, Oblastní archiv, Velkostatek Slapy, písemná úmluva o náhradě za výživné ovcí.

Materiál, který mi byl poskytnut p. Plavcem, Oblastní archiv, Velkostatek Slapy, výklad na udržování budov, 1919.

Materiál, který mi byl poskytnut p. Plavcem, Oblastní archiv, Velkostatek Slapy, účet inventáře živého a mrtvého, 1919.

Obecní kronika, byla mi poskytnuta online p. Plavcem.

Jiří KARLÍČEK a kol., Věrní straně a lidu, SSNV, Praha 1980, s. 48 KARLÍČEK a kol., Věrní straně a lidu, SSNV, Praha 1980, s. 48.

Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, vysvědčení nejmenovaného studenta, který byl studentem od roku 1972, datum vystavení vysvědčení není vyplněné.

Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, výsledky přijímacích a rozdílových zkoušek, datum není vyplněné.

Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, rozkaz náčelníka praporčické školy SNB Slapy nad Vltavou ze dne 16. 10. 1975.

Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, otázky závěrečné zkoušky, výtisk č. 1.

Materiál z Archivu bezpečnostních složek Kanice, který mi byl poskytnut p. Plavcem, jednací protokol označen razítkem přísně tajné.

Prezentace z Ústavu pro studium totalitních režimů, autoři PhDr. Pavel Žáček Ph.D., Mgr. Marek Čulen, Mgr. Milan Bárta, Mgr. Lukáš Cvrček, Mgr. Petr Dvořáček, Petr Zeman, Mgr. Světlana Ptáčnicková, Mgr. Pavel Ptáčník.

Žádost o vydání zámku Slapy a přilehlých pozemků zaslaná Gabrielou Bondy – Burke na ministerstvo vnitra, materiál mi byl poskytnut p. Plavcem.

Stavební povolení poskytnuté p. Plavcem.

A ostatní materiály poskytnuté p. Plavcem